

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ZAPOJENÍ EU DO PROSAZOVÁNÍ PRINCIPŮ SPRAVEDLIVÉHO
OBCHODU

Vedoucí práce: Ing. Kamil Pícha, Ph.D.

Autor práce: Jana Čížková

Studijní obor: Francouzský jazyk pro evropský a mezinárodní obchod

Ročník: 3

2010

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, 10. května 2010

.....

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu své bakalářské práce Ing. Kamilu Píchovi, Ph.D. za jeho vstřícnost, cenné rady a připomínky, původní vedoucí své práce Mgr. Kateřině Drskové, Ph.D. za totéž a panu Lud'ku Štěrbovi, koordinátorovi východní spolupráce ve Společnosti pro Fair Trade v Brně, za ochotu poskytnout mi rozhovor.

Anotace

Tématem této bakalářské práce je Zapojení EU do prosazování principů spravedlivého obchodu (Fair Trade). Cílem práce je charakterizovat přístup Evropské unie a vybraných členských států k otázce spravedlivého obchodu s třetími zeměmi a zjišťovat, jak se jejich postoj promítá do evropské politiky a legislativy. První část práce se věnuje obecně problematice rozvojových zemí a jejich úloze ve světovém obchodování od 16. století. Druhá část se zaměřuje na obecnou charakteristiku Fair Trade, na jeho principy, historii, a také na jeho organizační strukturu. Fair Trade a Evropská Unie je tématem třetí, stěžejní části této práce. Je zde analyzován přístup Evropské unie jako celku ke konceptu Fair Trade a zaměřuje se také na vybrané členské země, konkrétněji na Francii, Velkou Británii, Českou republiku a Řecko, a vzájemně porovnává rozvinutost konceptu v těchto zemích. Práce umožňuje poskytnout komplexní pohled na problematiku Fair Trade v Evropské unii a přiblížit tento koncept širšímu publiku.

Abstract

The theme of this bachelor thesis is the Engagement of the EU into the enforcement of Fair Trade principles. Its objective is to characterize the approach of the European Union and selected member states to the issue of Fair Trade with third countries and to identify how their attitudes project to the European policy and legislation. The first part is concerned by the general problems of the developing countries and their role in the world trade since 16th century. The second part focuses on the general characteristics of Fair Trade, its major principles, history and also its organisational structure. Fair Trade and the European Union is the theme of the third, key section of this paper. In this part, the approach of the whole European Union and the selected member countries – such as France, Great Britain, Czech Republic and Greece, to the Fair Trade is analysed and compared here. This thesis facilitates to provide the complex view of the European Union to the Fair Trade and to approximate this concept to the wider public.

Obsah

1	Úvod.....	2
2	Cíl a metodika.....	4
3	Literární rešerše	5
3.1	ROLE ROZVOJOVÝCH ZEMÍ VE SVĚTOVÉM OBCHODĚ	5
3.1.1	Počátky – kolonizace	5
3.1.2	Situace po 2. světové válce	6
3.1.3	Vznik GATT a rozvojové země.....	7
3.1.4	80. léta.....	8
3.1.5	Současnost	9
3.2	FAIR TRADE	10
3.2.1	Pojem	11
3.2.2	Pro a proti „férovému“ obchodování	11
3.2.3	Cíle a principy.....	13
3.2.4	Cesta ke spotřebiteli.....	15
3.2.5	Historie Fair Trade.....	16
3.2.5.1	Období po 2.světové válce, vznik hnutí.....	16
3.2.5.2	60. léta - rozšíření povědomí o FT.....	17
3.2.5.3	70. a 80. léta.....	17
3.2.5.4	Fair Trade ve světě dnes	18
3.2.6	Mezinárodní síť Fair Trade organizací	18
4	Analýza a syntéza poznatků.....	21
4.1	EVROPSKÁ UNIE A FAIR TRADE	21
4.1.1	Dokumenty o Fair Trade vydané EU	21
4.1.2	Dokumenty vztahující se k Fair Trade.....	24
4.1.3	Finanční podpora Fair Trade v EU	26
4.1.4	Fair Trade na trhu EU	27
4.1.5	Akce na podporu Fair Trade v EU	28
4.1.6	Fair Trade ve vybraných členských zemích	29
4.1.6.1	Česká republika.....	29
4.1.6.2	Velká Británie	32
4.1.6.3	Francie	34
4.1.6.4	Srovnání: staré vs. nové země EU a Fair Trade.....	37
4.1.6.5	Případ Řecka	37
5	Závěr	39
6	Résumé.....	41
7	Česko-francouzský glosář hlavních termínů.....	44
8	Seznam literatury	46
9	Přílohy.....	50

1 Úvod

Fenomén globalizace se začal formovat v 50. letech 20. století. Vznik GATT¹ (1947), proces internacionalizace světového obchodu, rychlý růst objemu obchodu a postupné odstraňování obchodních bariér tak umožnily nebývalý rozvoj světové ekonomiky. Zrychlující se globální integrace poháněná rostoucími obchodními a kapitálovými toky, revoluce v informačních a komunikačních technologiích, snižující se ceny dopravy – veškeré tyto procesy dnes napomáhají k vytváření příležitostí nového a velmi rychlého růstu a rozvoje.

I přesto existuje stále řada zemí, především rozvojových, které nemají dostatek finančních prostředků na to, aby se staly jedněmi z klíčových hráčů na ekonomickém poli, a které z uspořádání světového obchodování, kdy se ¾ obchodních transakcí provádějí mezi třemi největšími ekonomikami světa, tzv. Triádou – Spojenými státy, Japonskem a Evropskou unií (respektive její západní částí), nemohou mít větší prospěch, protože jejich ekonomiky jsou často závislé na vývozu jedné či několika méně významných komodit, na něž se vztahují i nízké přidané hodnoty.

Dochází tak k prohlubování rozdílů mezi zeměmi bohatého Severu a chudého Jihu, přičemž podle údajů Světové obchodní banky žije 56 % obyvatel Země v chudobě a z nich si více než 2,8 milionů musí vystačit s výdělkem 2,1 eur na den.

Jako téma své bakalářské práce jsem si i pro tyto důvody vybrala právě Fair Trade a zapojení Evropské unie (EU) do prosazování jeho principů.

Jelikož Česká republika patří mezi ty země, kde Fair Trade ještě není tolik rozvinuté, ve své práci jsem čerpala převážně z cizojazyčných zdrojů. Navíc jde o problematiku, která je velice aktuální a neustále se vyvíjí. Z těchto důvodů pochází většina informací, které jsem ve své práci použila, ze studií, článků, brožurek nebo oficiálních textů Evropské unie, které jsou volně dostupné na internetu.

První část mé práce se věnuje obecně problematice rozvojových zemí a jejich úloze ve světovém obchodování od počátku 19. století až po současnost. Zmiňuji zde především jejich ekonomickou úlohu vzhledem k rozvinutým zemím, snažím se tak přiblížit jaké vztahy spolu tyto dvě skupiny zemí mají, a nastiňuji proč Fair Trade vznikl.

¹ General Agreement on Tariffs and Trade – dohoda předcházející vznik WTO

Ve druhé části se zaměřuji na obecnou charakteristiku Fair Trade a na jeho historii od vzniku v 60. letech 20. století až po současnost. Popisuji, co přesně Fair Trade je, jaké jsou jeho hlavní cíle a principy, přibližuji různé pohledy na Fair Trade obchodování, vysvětluji, jak se Fair Trade produkt dostane ke spotřebiteli a zmiňuji organizace, jejichž aktivity koordinují Fair Trade na evropské a světové úrovni.

Fair Trade a Evropská unie je tématem třetí, stěžejní části mé práce. V této části se budu snažit analyzovat přístup Evropské unie jako celku ke konceptu Fair Trade. Zaměřím se také na jednotlivé členské země, konkrétněji na Francii, Velkou Británii, Českou republiku a Řecko, charakterizuji situaci Fair Trade obchodování v těchto zemích a vzájemně je porovnám.

2 Cíl a metodika

Cílem mé bakalářské práce je přiblížit vývoj spravedlivého obchodování (Fair Trade) v rámci Evropské unie. Charakterizovat přístup EU a vybraných členských zemí k otázce spravedlivého obchodu se třetími zeměmi a zjišťovat, jak se jejich postoje promítají do evropské politiky a legislativy.

Pro dosažení cílů své práce jsem zvolila metodu analýzy primárních a sekundárních zdrojů, které mi umožní pohlédnout na Fair Trade z několika úhlů, z úhlu historického, ekonomického i politického. Také použiji metodu komparace, kterou budu realizovat především v části, kde budu porovnávat, jak jednotlivé členské státy k Fair Trade přistupují, jakých nástrojů používají k dosažení cílů a čeho již dosáhly.

Pro toto srovnání jsem si vybrala Francii, jako jedinou evropskou zemi, která začlenila Fair Trade do národní legislativy, Velkou Británii, která je zemí, kde je rozvoj Fair Trade dynamický zejména v několika posledních letech, Českou republiku, jako zástupce zemí, kde se Fair Trade teprve rozvíjí, a Řecko, které se odlišuje specifickým vývojem konceptu Fair Trade.

3 Literární rešerše

3.1 ROLE ROZVOJOVÝCH ZEMÍ VE SVĚTOVÉM OBCHODĚ

3.1.1 Počátky – kolonizace

Rozdělení zemí na bohaté země Severu a země chudého Jihu, pochází již z koloniálních dob. První fáze kolonialismu z počátku 16. století přinesla rozmach koloniálních panství, zejména Španělů a Portugalců, následována vlnou kolonizace ze strany Francie, Velké Británie a později i Nizozemska.

Z ekonomického hlediska se nejdůležitějším obdobím stala kolonizace v 19. století. Období od roku 1870 do první světové války bývá také často nazýváno první fází globalizace, neboli tzv. interdependence zemí nejen v oblasti obchodu, ale i v oblasti kultury nebo služeb. Snižující se náklady na dopravu, nové způsoby, kterými se mohly produkty distribuovat do oběhu, umožněné technologickým pokrokem (doprava železnicí) nebo počátky odstraňování bariér bránící efektivnějšímu obchodování na mezinárodní úrovni. To vše nabízelo nové perspektivy na poli světového obchodu².

V důsledku koloniálního rozmachu bylo období 19. století charakteristické nadvládou evropských zemí, jejichž politika se orientovala na dobývání zahraničních území. Technický rozvoj spolu se zvýšením dostupnosti vzdělání, umožnil vznik nových míst, požadujících kvalifikovanou pracovní sílu a tedy i růst objemu obchodu³.

Rozvinuté země, v té době například Velká Británie nebo Francie, které dosáhly své vyspělosti především díky industriální revoluci, hledaly nové primární zdroje energetických surovin a odbytiště pro své produkty. „Civilizační mise“, jak ji sami kolonizátoři nazývali, mající za cíl instruovat „barbarské“ původní obyvatelstvo a umožnit jim tak ekonomický rozvoj, ale obsazeným zemím výrazně neprospívala. Vliv evropských států v afrických oblastech, osídlených veskrze lovci, pastýři nebo sběrači, praktikující samozásobitelské zemědělství a mající minimální vzdělání, byl ohromný. Kolonizátoři si země přisvojovali a určovali hranice bez jakéhokoliv respektu místních tradic, kultury či etnika a zaváděli své vlastní hodnoty a práva. Tím bylo například i

² WORLD BANK, Mondialisation, développement et pauvreté, s. 30

³ MADDISON, A., The world economy: historical statistics, s. 99

právo vlastnické. Půda, která skýtala nejlepší podmínky pro pěstování, byla místním farmářům odejmuta a zisky, které plantážnictví přinášelo, byly směřovány přímo do kolonizujícího státu⁴. Navíc byly místním zemědělcům sice poskytovány plodiny k pěstování, avšak většina produkce byla orientována zpět do kolonizující země, nikoliv místnímu obyvatelstvu. Na podobném modelu fungovala i výstavba infrastruktury – hlavní dopravní tepny byly vybudovány, nikoliv však tak, aby vedly k rozvoji vlastní země, ale tak, aby se produkt dostal co nejdříve do státu, který si půdu přisvojil. Přisvojování bohatství kolonizované země se ale netýkalo pouze zemědělské půdy, ale i té, která byla bohatá na nerostné suroviny. Například Nizozemsko tak obsadilo země na pobřeží Guinejského zálivu, které byly známé svými zásobami zlata. Tyto oblasti se dodnes dají dohledat také pod názvem Nizozemské zlaté pobřeží. Zlato ale nebylo zdaleka jediným důvodem příchodu Nizozemců do této oblasti. Relativní blízkost a dobrá dostupnost Guinejského zálivu lodí, totiž Nizozemcům umožňovala čile obchodovat s černošskými otroky⁵, které převážela přes oceán a využívala je jako pracovní sílu na svých plantážích cukrové třtiny v severovýchodní Brazílii a v oblasti Surinamu⁶.

3.1.2 Situace po 2. světové válce

Změna rozložení sil v poválečném světě, konec dominantního postavení evropských států a nástup USA a SSSR jako jediných poválečných velmocí, vyústila v kolonizovaných zemích ve vznik řady národních hnutí, požadující právo na sebeurčení a nezávislost. Rozvojové země, především na africkém kontinentě, se staly ohniskem mezinárodní rivality, kdy velké, silné země – jako Čína nebo SSSR, využívaly nestability těchto regionů a při místních konfliktech se stávaly nepřímými účastníky bojů a to především prostřednictvím poskytování zbraní a finančních prostředků. V důsledku této „pomoci“ se ale země pouze zadlužovaly a konflikty se prohlubovaly⁷.

Během dekolonizace v 50. letech byly v koloniích velká poptávka po primárních surovinách, které měly sloužit k obnově válkou zdevastovaných ekonomik. Kolonie se

⁴ MADDISON, A., The world economy: historical statistics, s. 164

⁵ obchodování s otroky bylo průběžně zakázáno ve všech zemích Evropy i ve světě – např. Portugalsko již v roce 1761, ve Francii v roce 1848 (v některých koloniích již v letech 1798-1802), v celém Britském impériu v roce 1833 a v Nizozemsku v 1863, včetně všech kolonií

⁶ MADDISON, A., The world economy: historical statistics, s. 84

⁷ MADDISON, A., The world economy: historical statistics, s. 165

tak staly partnery při poválečné obnově. Zásadní obrat ale nastal v 70. letech, kdy ropný šok v roce 1973 způsobil problémy v ekonomice na celém světě. Krize se opět dotkla nejvíce rozvojových zemí, které byly často závislé na dovozu ropy. Cenu, která během jednoho roku vzrostla na čtyřnásobek původní ceny⁸, nebyly schopny akceptovat. Neustále se zvětšoval rozdíl mezi ekonomickou vyspělostí těch, kteří ropu měli nebo těch, kteří si jí mohli nakoupit a těmi, kteří jí neměli nebo si jí nemohli dovolit. Přestože se Světová banka i Mezinárodní měnový fond snažily znevýhodněným zemím pomoci různými půjčkami, klín se pouze vytloukal klínem a zadlužení zemí se stále zvyšovalo. Bývalé kolonizující země se také snažily „svým“ zemím pomoci, ale soustředily se především na koupi produktů z metropolí bez toho, aby se snažily adaptovat na místní podmínky. Na malé producenty, kterých byla v zemi většina, zapomínali. Tito drobní zemědělci byli také omezeni opatřeními z koloniálních dob, kdy nemohli diversifikovat svou produkci a byli nuceni být zaměřeni na pěstování jedné, maximálně dvou plodin, o které byl v kolonizující zemi zájem. Farmáři navíc neměli tušení o existenci světové výkupní ceny a byli tak rádi, že prodají alespoň malou část své produkce, i když jim zisk nepokryl ani základní náklady⁹.

3.1.3 Vznik GATT a rozvojové země

Padesátá léta byla také charakteristická vlnou protekcionismu, která se projevovala jak ze strany států vyspělých, tak rozvíjejících se. V roce 1957 byly v Evropském společenství (ES) položeny základy Společné zemědělské politiky (CAP), která umožňovala evropským zemědělcům vyvážet svou produkci za výhodných podmínek a zároveň znesnadňovala přístup ostatním konkurentům na trh ES. Podobná opatření si vytvořily i USA a rozvojové země, jejichž produkce byla závislá na vývozu jedné komodity, se dostávaly do velkých ekonomických problémů.

Vznik Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT), předchůdce dnešní Světové obchodní organizace (WTO), v 50. letech měl v plánu řadu změn. Jejím hlavním cílem bylo, prostřednictvím multilaterálních jednání, tzv. „kol“, odstraňovat postupně celní bariéry a vytvořit efektivní systém liberalizovaného obchodu, který by protekcionistická opatření, která byla v této době díky nacionalismu velmi rozšířená nejen v rozvinutých zemích, omezil. Jedním ze základních pravidel, kterými se měli signatáři řídit, byla

⁸VOLEK, S., Ropná krize v roce 1973

⁹DEFOURNY, J.; DEVELTERE, P.; FONTENEAU, B. L'économie sociale au nord et au sud, s. 106

jednotná práva a povinnosti pro všechny zúčastněné země. Neexistovala zde žádná zvláštní ustanovení pro rozvojové země, které se nacházely ve zcela jiné ekonomické situaci, než země s rozvinutým systémem hospodářství¹⁰. Tohoto se jim dostalo až v 60. letech, kdy byla ustanovena část, věnovaná problematice rozvojových zemí. Již Kennedyho kolo, které probíhalo v letech 1964–1967, přineslo výrazné snížení cel u nezemědělských produktů. Výrazněji ale zasáhlo do postavení rozvojových zemí ve světovém obchodě Tokijské kolo, které sjednalo nové kodexy a dohody, a které zajistilo příznivější obchodování s rozvojovými zeměmi. Nepodařilo se sice liberalizovat celý obchod se zemědělskými produkty, ale bylo například dosaženo snížení dovozních cel na tropické ovoce, které na dovoz uvalovaly rozvinuté země¹¹.

3.1.4 80. léta

V důsledku ropné krize z roku 1973 zasáhla v 80. letech celý svět globální recese, přesto se do mezinárodního obchodu zapojilo nejvíce rozvíjejících se zemí. Vyspělé ekonomiky ale již nespojovaly vyšší životní úroveň s mírou industrializace a začaly se orientovat na sektor služeb. Navíc začaly hledat nová, úsporná opatření, jak se vyhnout zvyšujícím se cenám přírodních komodit a rud, což vedlo k výrobě levnějších, umělých materiálů nebo například k nahrazování třtinového cukru řepným, jehož subvencované ceně nemohli malí farmáři konkurovat. Bývalé kolonie tak přišly o další nenahraditelné zisky¹².

Jak rozvojové země, tak země rozvinuté sahaly čím dál častěji po opatřeních, kterými by ochránily svoje trhy, přičemž 4/5 opatření, ke kterým v této době došlo, vytvářely USA a ES. Tato situace byla důsledkem levné konkurence z trhů východní Asie, kterým toto období výrazně pomohlo v rozvoji. Studie Světové banky uvádí, že mezi lety 1981 – 2005, tedy v době, kdy docházelo k největšímu rozmachu mezinárodního obchodu, klesl počet lidí, kteří si museli k přežití vystačit jen s 1\$ na den, o více než 517 milionů. Z výsledků studie je ale také možné vyčíst, že jsou to především Číňané, jejichž životní úroveň se zlepšila. Příčinou tohoto výsledku, je fakt, že čínský mezinárodní obchod není vázán na vývoz pouze jedné komodity¹³, ale na celou řadu produktů spotřebního rázu, které státu zaručují dostatečný růst.

¹⁰ Světová obchodní organizace

¹¹ GATT

¹² DEFOURNY, J.; DEVELTERE, P.; FONTENEAU, B. L'économie sociale au nord et au sud, s.106

¹³ DEDIEU, La mondialisation aide à sortir de la pauvreté

Podobného růstu dosáhly Indie, Mexiko nebo Uganda, které se nebály otevřít své trhy jako jedny z prvních rozvojových zemí a v roce 1998 představoval vývoz jejich manufakturních výrobků 80 % světového obchodu oproti méně než 25 %, kterých dosahovaly v 80. letech¹⁴. Přesto bylo stále mnoho zemí, které musely neustále bojovat s protekcionistickými opatřeními vyspělých států, ty totiž obecně cla vysoká neměly, ale problémem bylo, že se celní bariéry uvalovaly na komodity, při jejichž produkci měli obchodníci z rozvíjejících se zemí tzv. komparativní výhodu¹⁵. Spousta zemí nebyla ale schopná využít těchto výhod ve svůj prospěch. Z důvodu absence či nedostatečné kvality vzdělanostních, politických nebo zdravotnických struktur se tak staly více maržinalizovanými a jejich ekonomiky utrpěly velký propad, což mělo za následek větší míru chudoby v těchto zemích¹⁶. Příkladem mohou být země východní Asie, jako Laos, Kambodža, Vietnam nebo Mongolsko, jejichž ekonomiky byly silně ovlivněny válkami, politickou situací nebo se musely potýkat s důsledky spojenými s přechodem k demokratickým režimům¹⁷.

3.1.5 Současnost

Vyjednávání na ministerských konferencích WTO, které se odehrávají v posledních dvaceti letech, provázejí neshody a stále rozsáhlejší spory. Problémy dohodnout se na společném stanovisku ztroskotávají vždy na rozdílných stanoviscích dvou hlavních „táborů“, které se konferencí zúčastňují. Jak rozvinuté země, tak státy rozvojové nehdolají ustupovat ze svých požadavků, a tak dochází k mnoha patovým situacím, zabraňujícím jakémukoli konsensu. Neúspěchy provázely jak jednání v mexickém Cancúnu (2003), tak i Hong Kongu (2005). Zde ale byla nakonec přijata alespoň Deklarace ministrů umožňující pokračovat v mnohostranném jednání, týkající se zvláštního zacházení s rozvojovými zeměmi.

Pro rozvojové země se ale nejdůležitější konferencí stala ta, která probíhala v roce 2001 v katarském Dauhá. Zde byla zahájena mnohostranná jednání o tzv. „Rozvojové agendě z Dauhá“ (Doha Development Agenda, DDA), která se zasazuje o zvýhodnění nejméně rozvinutých a rozvojových zemí, aby se mohly co nejdříve plnohodnotně zapojit do

¹⁴ WORLD BANK, *Mundialisation, développement et pauvreté*, s. 35

¹⁵ ekonomická teorie, kterou poprvé použil Robert Torrens, vysvětlující výhodnost mezinárodního obchodu i v situaci, kdy jedna země je schopná vyrábět určitý druh zboží s nižšími náklady než země druhá

¹⁶ WORLD BANK, *Mundialisation, développement et pauvreté*, s. 48

¹⁷ MADDISON, A., *The world economy: historical statistics*, s. 149

systemu světového obchodování a to prostřednictvím tzv. zvláštního zacházení (Special and Differential Treatment, SDT). K dosažení tohoto cíle má sloužit např. reforma zemědělství, tzv. NAMA (liberalizace obchodu s nezemědělskými výrobky), řešení problematiky obchodu a životního prostředí nebo stanovení nových pravidel mnohostranného obchodu (antidumping, preferenční dohody a subvence a vyrovnávací opatření). Přestože oficiální konec tohoto kola byl stanoven na 1. leden 2005, jednání týkající se této agendy probíhají na poli WTO dodnes¹⁸.

V červenci roku 2008 proběhlo mimořádné ministerské jednání, jehož hlavním cílem bylo zachránit stávající rozvojové kolo a snažit se dosáhnout pokroku v jeho uzavření. Konsensu bylo dosaženo v 18 z 20 sporných bodů, přesto nakonec jednání ztroskotala na otázkách o zvláštních ochranných opatřeních (SSM) pro rozvojové země a na jednáních týkajících se bavlny¹⁹. Zatím poslední ministerská konference se konala v prosinci r. 2009, rovněž ve švýcarské metropoli, výrazné změny do světového obchodování ale nepřinesla.

3.2 FAIR TRADE

Jednou z možností zmírnění negativních dopadů světového obchodování na obyvatelstvo rozvojových zemí nabízí systém Fair Trade, představující alternativu k dnes existujícímu „Free Trade“, volnému obchodu, založeném na principu, kdy se obchodník snaží prodat za maximální cenu, kterou je spotřebitel ochoten zaplatit, ve spojení s tím, že využije co nejnižší náklady na výrobu. Americký ekonom Laster Thurow ve svém díle *The future of capitalism* napsal: „Poprvé v historii lidstva může být jakýkoliv produkt vyroben nebo prodán kdekoliv na světě. Kapitalistická ekonomie znamená, vyrobit tam, kde jsou nejnižší náklady na výrobu a prodat tam, kde za to nejvíce zaplatí. Minimální náklady a maximální zisk, to je jádro kapitalismu. Pocitový vztah k zemi není součástí systému²⁰“.

Fair Trade je způsob obchodování, který je relativně mladý a v posledních letech zaznamenává velmi dynamicky rozvoj. Ten je výsledkem snah množství národních Fair

¹⁸ PLJASKOVÁ, K., Základní informace o WTO, s. 6

¹⁹ Ministerská jednání o Rozvojovém programu z Dauhá skončila neúspěchem

²⁰ SCHUTTER, R., Les enjeux du commerce mondial, s. 5

Trade hnutí po celém světě, jejichž aktivity se snaží vtisknout novou, lidštější tvář světovému obchodu.

3.2.1 Pojem

Fair Trade – také Fair trade, fair trade, francouzsky le commerce équitable, španělsky comercio justo nebo také česky Spravedlivý obchod, představuje jeden ze způsobů provádění mezinárodního obchodu, vycházející z iniciativ nevládních organizací po celém světě. Nejedná se o žádnou formu charity, ale o dobrovolné seskupení lidí, kteří se snaží zlepšit podmínky ve světovém obchodování a pomoci maržinalizovaným producentům i jejich rodinám z hospodářsky nevyspělého Jihu dosáhnout ekonomické soběstačnosti a zajistit si tak důstojné podmínky pro život.

Za 50 let, co tento způsob obchodování existuje, se vyvinulo množství definic popisujících fungování Fair Trade. Na evropské úrovni neexistuje jakákoliv právně závazná definice, kterou by se řídila hnutí Fair Trade v členských státech, ale v prosinci 2001 se sjednocená platforma FINE, složená ze čtyř sdružení, podporujících Spravedlivý obchod – NEWS, EFTA²¹, IFAT a FLO – dohodla na společné charakteristice, která definuje Spravedlivý obchod jako „obchodní partnerství založené na dialogu, transparentnosti a úctě, jehož cílem je větší spravedlnost v mezinárodním obchodě. Přispívá k udržitelnému rozvoji tím, že nabízí lepší obchodní podmínky a chrání práva drobných výrobců a pěstitelů, především v rozvojových zemích. Organizace Fair Trade (podporované spotřebiteli) aktivně podporují výrobce i osvětu a prosazují změny v pravidlech a ve způsobech konvenčního mezinárodního obchodu“²².

Od nespělých začátků v 50. letech 20. století se Fair Trade vyvinul v celosvětové hnutí, které nabídlo příležitost zkvalitnění života milionům producentů a jejich rodinám v rozvojových zemích²³.

3.2.2 Pro a proti „férovému“ obchodování

Spotřeba certifikovaných Fair Trade výrobků rok od roku roste. Jejich prodej se mezi lety 2004 až 2007 více než ztrojnásobil²⁴, přičemž nejvíce produktů se prodává ve

²¹ European Fair Trade Association – je zde možná záměna s evropským uskupením volného obchodu European Free Trade Association

²² Návrh zprávy EP o Spravedlivém obchodu

²³ KRIER, J. - M., Fair trade 2007, s. 5

²⁴ KRIER, J. - M., Fair trade 2007, s. 8

Spojených státech a Velké Británii. Stejně jako řada jiných alternativních ekonomických směrů i Fair Trade má po celém světě jak řadu lidí, kteří tuto myšlenku velmi podporují, ale i těch, kteří nešetří kritikou.

Podle zastánců Fair Trade obchodování jde o přístup, kdy je znevýhodněným producentům z rozvojových zemí Afriky, Asie a Latinské Ameriky, pocházejících z venkovských oblastí, jejichž výroba nestačí pro přímý export, poskytnuta adekvátní, „férová“ cena za výrobky, které distribuují. Nicméně, podle kritiků spravedlivého obchodování, zastánců ekonomické teorie A. Smithe²⁵, založená na sousloví „*laissez faire*“²⁶ není spravedlivá cena ta, která je určena nějakými mantinely, v našem případě minimální výkupní cenou, ale přesně ta, kterou je někdo v daném okamžiku ochoten zaplatit a prodávající je současně ochoten ji akceptovat. Navíc, minimální garantovaná cena snižuje světové ceny komodit, a tedy i příjmy farmářů, kteří se Fair Trade neúčastní.

Právě cena, bývá pro mnoho lidí bariérou. Ta je samozřejmě vyšší, protože na rozdíl od zboží, které je skupováno ve velkém, si jeho prodejci pak mohou dovolit nabízet ho za nižší cenu. Fair Trade zboží je vykupováno přímo od producentů a prostřednictvím organizací dovážejících Fair Trade výrobky nebo prostřednictvím obchodníků, kteří zboží doručí od producenta přímo do svého obchodu. Náklady na dovoz tohoto zboží jsou pak logicky vyšší. Mnohem důležitější je ale fakt, že cena, za kterou je výrobek prodáván, je garancí toho, že lidé, kteří se na produkci nebo výrobě toho či onoho výrobku podíleli, nemuseli dít v nelidských podmínkách, na plantážích neotročili děti nebo těhotné ženy a za jejich práci, jim byla poskytnuta adekvátní odměna, díky které mají možnost žít důstojný život.

Badatelský projekt Šárky Fraňkové, studentky humanistiky a environmentalistiky na FSS MU, Fair Trade v praxi nám umožňuje pohlédnout přímo „pod pokličku“ Fair Trade obchodování. Z výsledků studie je, mimo jiné, možné vyčíst, že mezi hlavní problémy, které sami producenti v rozhovorech uváděli, patří velmi vysoká cena certifikace i vysoká míra administrativních úkonů²⁷, které jsou s ním spojeny. Toto tvrzení samozřejmě nahrává „Fair Trade skeptikům“, kteří by mohli zmínit, že jde o

²⁵ skotský ekonom a filosof, zakladatel moderní ekonomie, zastávající názor, že volný obchod je prospěšný pro všechny zúčastněné

²⁶ heslo klasického liberalismu, kdy má být hospodářskému dění ponechána volnost – tj. bez státních zásahů

²⁷ FRAŇKOVÁ., Š., Fair trade v praxi, s. 24

důkaz, který potvrzuje, že Fair Trade je velký business s ještě větší „klamavou reklamou“. Právě takto hovoří o Fair Trade autoři brožurky *Critiques et espoirs du commerce équitable*, ve které nastiňují problematiku toho, že Fair Trade může být pouze dalším tahem reklamních kampaní zemí bohatého severu, které jsou hlavními příjemci férových výrobků. Slogany jako *comsommez éthique, achetez équitable* nebo *pour un monde plus juste, faites vos courses*²⁸ - kladení důrazu na konzum, emoce, to vše připomíná propagační strategie velkých společností jako je například MacDonald.

Ekologie, jejíž respektování představuje jeden z hlavních principů férového obchodování je dalším bodem, o kterém se v této brožurce hovoří. V roce 2007 byl Fair Trade zařazen Evropskou unií do programu o trvale udržitelném rozvoji, ale jde o ekologický přístup, když produkt musí urazit tisíce kilometrů, aby se dostal ke svému spotřebiteli?

Fair Trade se tak stává oblastí, která je v dnešním světě poměrně diskutovanou, přesto nelze jeho myšlenkou opovrhovat.

3.2.3 Cíle a principy

Hlavní snahou hnutí Fair Trade je změnit současný systém obchodování, kterého se snaží dosáhnout prostřednictvím těchto cílů:

- spolupracovat se znevýhodněnými producenty a zajistit jim tak lepší podmínky vedoucí k ekonomické soběstačnosti
- zdůraznit význam producenta jako příjemce odměny ve svých organizacích
- být aktivní součástí světového dění a dosáhnout tak větší spravedlnosti ve světovém obchodě²⁹

Na základě definice platformy FINE byl vytvořen i seznam kritérií, kterými by se mělo veškeré Spravedlivé obchodování řídit. Asociace pro Fair Trade nabízí ve své brožurce z roku 2006 těchto 7 základních principů:

- ***férová cena***

Jde o výkupní cenu, získanou Fair Trade výrobcí, která oceňuje jejich práci, dovednost a umožňuje jim pokrýt náklady na produkci spojenou s dodržováním ekologických

²⁸ v překladu konzumujte eticky a nakupujte spravedlivě

²⁹ Le commerce mondial et L'union européenne

standardů a zajistit důstojné podmínky k životu. V případě, kdy je cena některých komodit (např. kávy) určována na mezinárodní úrovni, Fair Trade cena se stanoví tak, že producenti za své zboží dostanou vždy více, než je aktuální světová cena.

Odběratel může navíc na požádání poskytnout producentovi možnost čerpat výhodný úvěr, popř. zálohy na předem uzavřené kontrakty, což může výrobci, především v začátcích, velmi pomoci, jelikož se se svou prosbou nemusí obracet na peněžní instituce, u kterých je často pravděpodobnost schválení úvěru velmi malá nebo je poskytována za podmínek, které není producent schopen splnit, např. horentní úroky.

Při výpočtu Fair Trade ceny se navíc do její výše započítává i tzv. prémie, která slouží k financování dalších rozvojových projektů v místě produkce a přispívá tak ke zlepšení výrobních postupů i pracovních podmínek.

- ***obchodní partnerství***

Fair Trade obchodování usiluje o získání dlouhodobých a stabilních partnerských vztahů výrobců s dovozci. Tímto se zvyšuje stabilita příjmů producentů a ulehčuje jim jejich plánování a investování.

- ***dobré pracovní podmínky pro zaměstnance***

Podniky se zaměstnanci musí splňovat minimální sociální a zdravotní standardy dané národními zákony nebo mezinárodními konvencemi, tj. dodržování 8 základních konvencí Mezinárodní organizace práce (ILO) – např. právo na odpovídající mzdu, zákaz dětské práce, aj. Je zakázána diskriminace z jakýchkoliv důvodů, je kladen velký důraz na bezpečnost (ochranné oděvy, aj.) a na demokratické zapojení zaměstnanců do rozhodování ve společnosti. Zaměstnavatelé jsou povinni včas platit zaměstnancům mzdu a náležitě ohodnotit dobrovolné přesčasy.

- ***kvalitní, ekologicky šetrné výrobky***

Důležitým aspektem Fair Trade obchodování je respekt základních principů ochrany životního prostředí. Výroba produktů by měla probíhat za sociálně i environmentálně udržitelných podmínek s vyloučením geneticky modifikovaných výrobků (GMO).

- ***kontrola a transparentnost***

Pro zajištění důvěryhodnosti výrobků dochází k pravidelným monitorováním dodržování pravidel Fair Trade během celého procesu, kdy se výrobek dostává ke

spotřebiteli. Tyto kontroly, jak externí, tak interní, jsou prováděny ve spolupráci se zástupci zaměstnanců, nevládních organizací, výrobců a odborů.

- *možnost volby*

O zapojení do Fair Trade obchodování si rozhoduje sám producent i spotřebitel na základě své svobodné vůle. Nikdo nemůže být do participace nucen.

- *důraz na informace*

Poskytování informací o Fair Trade a o dopadu jeho aktivit na světové dění představuje jeho nedílnou součást. Vyšší informovanost znamená vyšší prodej, který vede k dalšímu zlepšení životních podmínek producentů z rozvojových zemí.

3.2.4 Cesta ke spotřebiteli

Svémi pravidly se řídí i proces, jakým se výrobek Fair Trade dostane ke spotřebiteli. V zásadě existují dva možné způsoby.

Jde buď o cestu tradiční, kdy je výrobek dopraven do země spotřeby přímo organizací spravedlivého obchodu, do tzv. Worldshopů³⁰. V takovémto případě je obchodování zcela založeno na důvěře mezi producentem, distributorem a spotřebitelem, protože zboží nedisponuje žádnými znaky, které by prokazovaly, že jde o výrobek Fair Trade.

Druhým způsobem je systém, kdy dochází k označení výrobků certifikačními organizacemi, které by měly zaručit původ výrobků z Fair Trade organizací. Jako dovozci i prodejci tak mohou sloužit i běžní obchodníci, ke kterým by se tradiční cestou výrobek nikdy nedostal³¹.

Obchodování v rámci Fair Trade rozlišuje čtyři typy Fair Trade organizací, kterým je v procesu dostávání se výrobku ke spotřebiteli přisuzována různá funkce.

Výrobní organizace jsou v samém centru dění kolem Fair Trade. Pracovníci výrobních organizací obchodují s širokou škálou produktů, od potravin (káva, kakao, čaje nebo koření) až po množství řemeslných výrobků, například šperky, hudební nástroje nebo proutěné zboží.

Odbyt těmito maržinalizovaným producentům zajišťují tzv. **dovozní organizace Fair Trade**, jejichž prostřednictvím je producentovi za zboží zapláceno tak, aby byly

³⁰ česky obchůdky Na Zemi nebo obchůdky Jednoho světa

³¹ Zpráva o FT Evropské komise pro Evropskou radu

respektovány všechny hlavní zásady Fair Trade obchodování. Tyto organizace svým obchodním partnerům pomáhají s vedením, managementem nebo jim poskytují odborné rady, například ty, týkající se způsobu pěstování plodin nebo péče o ně. V určitých situacích jim také pomáhají překonat závažné situace, kdy se producenti ocitnou v sociální nebo ekonomické tísní.

Většina produktů, které organizace převezme na místa spotřeby, jsou prodávány ve **Worldshopech** místními skupinami dobrovolníků, zástupců Fair Trade. V poslední době se ale cílovými místy prodeje stávají také velké supermarkety nebo zásilkové katalogy, které produkty prodávají dál.

Nejmladším článkem mezi producenty a konzumenty jsou **certifikační organizace**, jejichž základy byly položeny v 80. letech. Jejich hlavním cílem je přiblížit Fair Trade co největšímu množství spotřebitelů tím, že producentovu výrobu označí certifikací, která zaručuje, že zboží pochází z prostředí, kde byly dodržovány zásady Fair Trade³².

3.2.5 Historie Fair Trade

3.2.5.1 Období po 2. světové válce, vznik hnutí

Kořeny světového hnutí Fair Trade sahají do roku 1946, kdy americká nezisková organizace Ten Thousand Villages (dříve Mennonite Central Committee Self Help Crafts) začala jako první dovážet z Portorika ručně vyšívané dečky místních obyvatel a prodávat je v USA. Spolu s další neziskovou organizací SERRV (dnes SERRV International) tak položila základy férového obchodování na americkém kontinentě a v roce 1958 zde vznikl první oficiální Fair Trade obchod.

Evropa se začala angažovat v 50. letech, kdy ve svých obchodech začala britská organizace Oxfam prodávat řemeslné výrobky čínských uprchlíků³³. Ani zbytek Evropy nezažal a v roce 1959 byla mladými členy katolické strany v Nizozemí založena organizace SOS Wereldhandel. Jejím původním cílem byla pomoc znevýhodněným a zaostávajícím evropským regionům a jejich obyvatelům, stát se ekonomicky nezávislými. Dovoz výrobků z rozvojových oblastí Jihu zahájila tato organizace, jako první na světě, až v roce 1967. Mezi první dovezené výrobky patřily dřevorezby ze slumů hlavního haitského města Port-au-Prince. Spolu s bambusovými popelníky

³² KRIER, J. - M., Fair trade in Europe 2001, s. 6-7

³³ 60 Years of Fair Trade

z Filipín, hliněným nádobím z Mexika nebo sandály z Indie, tak tvořily základní, charakteristickou nabídku Fair Trade výrobků v počátcích svého obchodování³⁴.

3.2.5.2 60. léta-rozšíření povědomí o FT

60. léta provázely obrovský rozmach celosvětového obchodu a ani oblast Fair Trade nebyla výjimkou. V roce 1964 byla pořádána celosvětová konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD), kde se zástupci rozvíjejících zemí snažili o prosazení nové koncepce rozvojové pomoci pod heslem „Trade not Aid“. Šlo o plán nahrazení stávajícího systému bodových finančních podpor reálnou obchodní politikou, která by umožňovala výhodnější přístup rozvojových zemí na trhy zemí Severu. V roce 1968 na konferenci v New Delhi zopakovali představitelé těchto zemí své požadavky, ale bez úspěchu.

Neúspěch těchto jednání vyprovokoval snahu o hledání alternativního způsobu zajištění spravedlivějšího obchodování, která v roce 1969 vyústila v založení prvního „obchůdku Na Zemi“ (ang. Worldshop, fr. Magasin du Monde) v nizozemském Breukelenu³⁵. Právě tyto obchůdky hrály jednu z klíčových rolí při zvyšování povědomí o hnutí Fair Trade. Nešlo totiž pouze o prostor, kde se výrobky dostávaly ke spotřebitelům, ale hlavně o místo, jehož prostřednictvím se povědomí o Fair Trade šířilo dál. Během dvou let tak vzniklo po celém světě více než 120 těchto obchůdků.

3.2.5.3 70. a 80. léta

Vůbec největšího rozvoje se Fair Trade dočkal v 70. a 80. letech. Zatímco na počátku byly do Fair Trade zapojeny především církve a různé misijní organizace, které obchodovaly převážně s řemeslnými výrobky, v roce 1973 došlo ke změně. Předmětem obchodování se staly také komodity, které mnohdy hrály klíčové role v národním hospodářství dané země. Jednou z prvních takovýchto komodit byla káva, která je dnes druhým nejvíce obchodovaným zbožím ve světě³⁶.

Postupně si producenti i spotřebitelé uvědomovali jedinečnost Fair Trade produktů a požadovali změnu. Producenti chtěli poskytovat větší škálu produktů, spotřebitelé chtěli větší jistotu při nakupování. Navíc by se mohlo do distribuce zapojit více organizací, při zavedení rozlišovacích znaků pro Fair Trade výrobky. V budoucnu například i těch,

³⁴ Facts and figures on the fair trade sector in 14 European countries, s. 4–5

³⁵ POOS, S., Le commerce équitable en 2009

³⁶ Business Unusual, s. 4

kteřé nabízejí konzumní způsob nakupování (supermarkety). V roce 1988 byla založena certifikační organizace Max Havelaar se sídlem v Nizozemí a v 90. letech došlo k rozvoji těchto organizací po celém světě.

3.2.5.4 Fair Trade ve světě dnes

V dnešní době představuje Fair Trade světové hnutí, ve kterém je sdruženo více než milion lidí, pracujících ve více než 3 000 organizacích pocházejících z 50 zemí světa³⁷. Objem produkce je odhadován sice pouze na 0,01 % celosvětového obchodu, ale jeho role se neustále zvyšuje³⁸. Zatímco v roce 1995 se celosvětový obrat s Fair Trade produkty pohyboval okolo 160 milionů eur³⁹, dnes, o více než deset let později tato suma vzrostla na 2,381 milionů eur⁴⁰. Koncept Fair Trade je dnes považován za součást udržitelného rozvoje. Příručka *Le commerce équitable en 2009* zmiňuje, že Fair Trade je v současné době vlastně alternativou k probíhající globalizaci, protože je ve své podstatě určitou formou mezinárodního obchodování. Základní rozdíl ale autor vidí ve způsobu, jakým je obchod prováděn, zatímco současná forma globalizace přispívá hlavně k ekonomickému růstu, ta, již nabízí Fair Trade, se navíc soustřeďuje na sociální a v neposlední řadě také environmentální aspekt.

Čím dál častěji se dnes také setkáváme s termínem „La troisième vague“, tzv. „třetí vlnou“ Fair Trade⁴¹ - obchodování s Fair Trade výrobky se dostává k mladým soukromým podnikatelům, kteří se zaměřují výhradně na jejich prodej. Vlastní řady produktů dnes nabízejí také velké obchodní řetězce.

3.2.6 Mezinárodní síť Fair Trade organizací

Fungování Fair Trade na mezinárodní úrovni zajišťuje několik organizací. Jedna z nich má sídlo ve Washingtonu, USA – FTF (Fair Trade Federation) a operuje především na trzích USA a Kanady. Ústředí ostatních čtyř se nachází v Evropě.

WFTO (World Fair Trade Organisation)

WFTO byla založena v roce 1989 pod původním jménem IFAT (International Fair Trade Association) v Nizozemí. Pod názvem WFTO vystupuje organizace od jara 2009.

³⁷ 60 years of Fair Trade

³⁸ LEBEDA, Světový obchod

³⁹ Fair trade facts and figures in 14 European countries, s. 4

⁴⁰ KRIER, J. - M. , Fair Trade 2007, s. 8

⁴¹ POOS, S., Le commerce équitable en 2009, s. 11

Jde o celosvětovou organizaci zastřešující fungování více než 300 Fair Trade organizací nacházející se ve více než 70 zemích světa. Přibližně 65% z nich je situováno v zemích Jihu (v Latinské Americe, na Blízkém východě, v Asii a Africe).

Hlavní činností WFTO je umožňovat producentům z chudých zemí zlepšovat životní podmínky pro své žití. Její aktivity se soustřeďují do tří hlavních oblastí; *Market Development* (rozvoj trhu), *Fair Trade Monitoring* (dohled nad Fair Trade) a *Advocacy* („obhajoba“ Fair Trade)⁴².

NEWS! (Network of European World Shops)

NEWS! je síť, založená v roce 1994, zastřešující 15 národních Worldshop asociací ve 13 evropských zemích. Hlavním cílem této organizace je vytvořit co největší síť Worldshopů a šířit povědomí o Fair Trade, například pořádáním Evropských dnů Fair Trade, které se konají každý rok v květnu.

FLO (Fairtrade Labelling Organisation)

Tato organizace, se sídlem v německém Bonnu, vznikla v roce 1997 sdružením 17 národních certifikačních organizací na základě potřeby koordinace národních norem, které by zajišťovaly dohled nad producenty, kteří se účastní Fair Trade obchodování. Kromě fyzického dohledu nad producenty ve třetím světě FLO vytváří a publikuje standardy, kterými se systém Fair Trade řídí. Na produkty, které projdou přísnými schvalovacími kritérii, pak čeká certifikát FAIRTRADE označený příslušným logem⁴³. Od roku 2004 je tato organizace rozdělená na další dvě: FLO Producer service, která se zaměřuje přímo na podnikání producentů. Radí jim, jak dosáhnout certifikace nebo jim pomáhá navazovat nové obchodní kontakty a na FLO-CERT, která je vlastní certifikační společností.

EFTA (European Fair Trade Association)

Asociace EFTA byla založena v roce 1990. Její členové platí nemalou částku (cca 10 000 dolarů) na financování jejího sekretariátu v Maastrichtu (Nizozemsko) a dalších členů organizace v celé Evropě. Spolupráce uvnitř EFTA probíhá ve třech rovinách: v první řadě působí jako profesionální asociace, která jedná jako celek v otázkách směřování evropského obchodování. Významně tak přispívá k projednávání otázek Fair

⁴² anglické termíny vyjadřují lépe podstatu aktivit v jednotlivých oblastech

⁴³ HEJKRLÍK, J., Fair Trade: Spravedlivý obchod v České republice, s. 16

Trade na komunitární úrovni v Evropském parlamentu či v Evropské komisi. V roce 2007 tak byl dokončen společný projekt EFTA a národních organizací – za všechny Oxfam Wereldwinkels (Belgie), IDEAS (Španělsko) - "Fair Prokura", jehož cílem je, aby si evropská veřejnost více uvědomovala svou roli v programu trvale udržitelného rozvoje a aktivně se do něj zapojovala, třeba právě prostřednictvím nákupů Fair Trade výrobků⁴⁴. EFTA se také angažuje v dovozu Fair Trade výrobků. Švýcarská organizace Claro je zprostředkovatelem dovozu čokolády do všech zemí EFTA. A v neposlední řadě funguje asociace jako organizátor pravidelných schůzí členů pro zajištění jejího efektivnějšího fungování⁴⁵.

Od roku 1996 je mezinárodní spolupráce mezi organizacemi zajišťovaná platformou FINE⁴⁶, kde se zástupci těchto organizací schází na pravidelných mítincích a snaží se koordinovat svou práci v oblasti Fair Trade obchodování⁴⁷.

⁴⁴ KRIER, J. – M., Fair Trade 2007, s. 32

⁴⁵ BOTO; La PECCERELLA, Le reader, s. 6

⁴⁶ název utvořen ze začátečních písmen organizací FLO, IFAT, NEWS!, EFTA

⁴⁷ KRIER, J. – M., Fair Trade in Europe 2001, s. 10

4 Analýza a syntéza poznatků

4.1 EVROPSKÁ UNIE A FAIR TRADE

Evropské unie se díky 20 % podílu na celosvětovém dovozu a vývozu řadí na první příčku v žebříčku obchodních světových velmocí⁴⁸. Mezi produkty denní spotřeby, které evropský konzument nakupuje, se v posledních letech zařadily i výrobky pocházející z Fair Trade obchodování. 60 – 70 % celosvětové produkce Fair Trade míří právě do Evropské unie, kde se jejich podíl na celkové spotřebě neustále zvyšuje. Přesto v roce 2008 tvořil prodej Fair Trade výrobků v Evropské unii obrat pouze 1,5 miliardy eur oproti 913 miliardám, které představovaly tržby Unie v roce 2007 v zemědělsko-potravinářském sektoru⁴⁹. Zvýšení zájmu o Fair Trade výrobky je dáno především tím, že pozornost evropského spotřebitele se již nezaměřuje jen na cenu, která bývá ve většině případů rozhodující při volbě výrobku, ale stále více lidí si začíná uvědomovat svou spotřební odpovědnost a vedle ceny si všímají také toho, jak se zboží dostalo až na jejich stůl. Právě díky těmto spotřebitelům, kterých je podle průzkumů EU 11 %, se obrat prodeje Fair Trade produktů v Evropské unii každoročně od r. 2000 zvyšuje přibližně o 20 %. Zisky, plynoucí z tohoto obchodování, představují naději na lepší život milionům producentům a jejich rodinám⁵⁰.

4.1.1 Dokumenty o Fair Trade vydané EU

Trh Evropské unie je tedy místem, kam směřuje největší množství Fair Trade výrobků z celého světa. V současné době sice neexistuje žádná legislativa, tedy žádná právně závazná opatření; nařízení, směrnice nebo rozhodnutí, které by Evropská unie o Fair Trade vydala a koordinovala tyto aktivity na evropské úrovni.

Nicméně od roku 1998 se do prosazování principů Fair Trade aktivně zapojuje a řada evropských institucí a orgánů chce vyjádřit svůj postoj k Fair Trade obchodování.

Vůbec prvním dokumentem, který přiblížil koncept fungování Fair Trade širšímu publiku byla tzv. Fassova zpráva⁵¹, neboli **Rapport sur le commerce équitable** Výboru pro rozvoj a spolupráci z 26. 5. 1998. Zpráva uznává Fair Trade jako jeden z nejučinnějších nástrojů pro rozvoj a vyzývá společnost, aby si uvědomila

⁴⁸ Zahraničí obchod

⁴⁹ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Potraviny Fair Trade

⁵⁰ Usnesení Evropského parlamentu o Spravedlivém obchodu a rozvoji

⁵¹ podle zpravodaje Raimonda Fassa – italský poslanec v Evropském parlamentu

nespravedlnost současného systému mezinárodního obchodu vůči rozvojovým zemím, zejména v oblasti zpracování suroviny, ke kterému dochází ve většině případů až v zemích cílových, tj. hlavně v rozvinutých zemích. A uvědomuje si, že kladení důrazu na environmentální a sociální aspekt, který je jedním z principů Fair Trade při vytváření dlouhodobých pracovních vztahů přispívající ke zlepšení kvality života, je velmi důležitý.

Jako hlavní cíl si klade vytvoření společné známky pro Fair Trade, pro zajištění větší transparentnosti a tím tedy i důvěryhodnosti u spotřebitelů, vytvoření zvláštního rozpočtu pro Fair Trade a úpravu zákonů EU tak, aby byl rozvojovým zemím umožněn lepší přístup na komunitární trh. V neposlední řadě rezoluce apeluje na Komisi, ale i na členské státy, aby vytvořily kampaně na podporu Fair Trade a na zlepšení spolupráce v oblasti Fair Trade s africkými zeměmi, protože současný Fair Trade trh je orientován zejména na oblast Asie a Latinské Ameriky.

Jako odpověď na tuto zprávu bylo 26. listopadu 1999 vydáno **Sdělení Komise Radě o Fair Trade**. Sdělení počítá s konceptem Fair Trade jako s jednou z možností, jak pomoci naplnit cíle rozvojové politiky čl. 177 Dohody. Jde o základní dokument, z kterého Komise čerpá pro svá další rozhodnutí o Fair Trade. Přibližuje tedy koncept FT jako celek, jednotlivé mezinárodní organizace vystupující na podporu FT, celou koncepci FT v praxi nebo jeho vztah s WTO. Zároveň zpráva apeluje na vytvoření jednotné FT značky a zvýšení aktivit spojených s Fair Trade na ustanovení společné, celosvětové definice pojmu Fair Trade a na zavedení platformy pro Fair Trade, jejímž prostřednictvím by se usnadnil dialog mezi organizacemi Fair Trade ostatními strukturami.

Usnesení Evropského parlamentu o Spravedlivém obchodu a rozvoji z července 2006 je dalším z klíčových dokumentů o Fair Trade navazující na přijatou strategii Evropskou radou z června 2006 o trvale udržitelném rozvoji, která se snaží, mimo jiné, o podporu odpovědného nakupování.

Evropský parlament v něm poukazuje na neúspěšná jednání o rozvoji a pomoci rozvojovým zemím na mezinárodní úrovni a Spravedlivý obchod označuje nejen jako účinný nástroj podpory dlouhodobě udržitelného rozvoje, ale také domorodého obyvatelstva, kterému bylo díky tomuto systému obchodování umožněno být aktivní součástí dění v mezinárodním obchodu, s ohledem na jejich tradiční způsob života i

tradiční způsoby obživy. Usnesení také obsahuje apel na větší podporu projektů vedoucích k šíření povědomí o Fair Trade a na zvýšení kontroly udělování certifikace. Zároveň zpráva zdůraznila, že Fair Trade je dobrovolným jevem a přílišná regulace ze strany jak států, tak Unie by mohla být i na škodu.

Jako odpověď na žádosti prezentované v tomto usnesení Evropského parlamentu, bylo v květnu 2009 vydáno **Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru, Příspěvek k udržitelnému rozvoji: Role spravedlivého obchodu a nevládních koncepcí záruk udržitelnosti v souvislosti s obchodem**. Dokument podává informace o rozvoji Fair Trade v Evropské unii a definuje nové oblasti, ve kterých by se mohly uplatnit principy Fair Trade. Například v systému zadávání veřejných zakázek.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Potraviny Fair Trade: samoregulace nebo právní úprava? (stanovisko z vlastní iniciativy) z 23. 12. 2009 je dalším z dokumentů vydaných Evropskou unií. EHSV zde vyjadřuje svou podporu Fair Trade obchodování a zdůrazňuje význam certifikace jako důležitého aspektu pro zvýšení transparentnosti a důvěry u spotřebitele. Více než přepis by uvítal zavedení společného systému certifikace, jednotného pro všechny zúčastněné.

EHSV k Fair Trade vydal v lednu další stanovisko – **Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru na zprávu Evropské komise pro Evropskou radu, Parlament a Evropský hospodářský a sociální výbor**, tentokrát jako reakci na Sdělení Komise z května 2009, ve které ho Komise požádala o konzultaci. Výbor zde podpořil názory Komise na potřebu zvyšování certifikačních iniciativ, zároveň ale zopakoval žádost na potřebu harmonizace standardů pro udělování certifikace, aby byla zajištěná větší transparentnost. Zopakoval tak své stanovisko z vlastní iniciativy z prosince 2009.

Ke květnovému sdělení Komise se 11. února 2010 vyjádřil i Výbor regionů – **Stanovisko Výboru regionů**, který jako poradní orgán složený ze zástupců z evropských, regionálních a místních úřadů vyjádřil svou podporu Fair Trade konceptu a navrhl, že se bude sám podílet na zvyšování informovanosti o Fair Trade v EU, díky svým kontaktům na regionální úrovni a nabídl možnost vybudování vlastní sítě pro šíření Fair Trade prostřednictvím jednotlivých územních orgánů.

Evropská unie jako celek tedy uznala Fair Trade jako jeden z nástrojů, který může pomoci k trvale udržitelnému rozvoji a ke zmírnění chudoby.

Ke konceptu Fair Trade se v průběhu 11 let vyjádřilo několik institucí a orgánů, které ve svých sděleních, usneseníh či stanoviscích podpořily myšlenku Fair Trade a aktivně se tak zapojily do prosazování principů Fair Trade na evropské úrovni. Hlavní body, na kterých se evropské orgány a instituce shodují, a které shledávají důležité pro další rozvoj konceptu, jsou zejména:

- podpora projektů na zvyšování povědomí o Fair Trade v Evropské unii
- vytvoření efektivnějšího, transparentnějšího systému kontroly udělování certifikace
- potřeba právní regulace
- rozšíření platnosti principů Fair Trade i do dalších oblastí obchodování, např. zadávání veřejných zakázek

S novým volebním obdobím, které v Evropské unii začalo v roce 2009, přišla Fair Trade Advocacy Office, respektive všechny hlavní Fair Trade organizace, s novými požadavky, kterými se dovolávají většího zapojení Evropské unie do prosazování principů Fair Trade a vyzývají tak Evropskou unii a členy Evropského parlamentu k uznání Fair Trade jako jedinečného nástroje k propojení výrobců z Jihu a konzumentů ze Severu, k pomoci maržinalizovaným producentům Jihu zvýšit jejich přístup na trh Evropské unie a k prosazení environmentálních a sociálních principů Fair Trade na mezinárodní úrovni a k jejich zahrnutí do obecných podmínek výroby a obchodu⁵².

4.1.2 Dokumenty vztahující se k Fair Trade

Ještě dříve, než byl v roce 1998 vydán vůbec první oficiální evropský dokument pojednávající přímo o Fair Trade, Evropská unie vydala řadu jiných opatření, které se k Fair Trade vztahovaly a týkaly se buď jeho jednotlivých principů, nebo naopak začleňovaly koncept do širšího rámce společenské odpovědnosti, a to jako součást rozvojových aktivit.

Fair Trade byl tak uveden do podvědomí spotřebitelů již v roce 1991, kdy Evropský parlament vydal **Rezoluci o „konzumaci kávy jako prostředku aktivní podpory maloproducentů z rozvojových zemí a o zavedení této kávy do evropských**

⁵² Fair Trade EU demands 2009-2014

institucí“. Nebo **Rezoluce Evropského parlamentu o „prosazování spravedlnosti a solidarity v obchodu mezi Severem a Jihem“** z února 1994, ve které Parlament vyzývá Evropské společenství k podpoře Fair Trade a to tak, že ho zahrne do své mezinárodní rozvojové politiky a bude se aktivně podílet na jeho financování⁵³.

Pro rozvoj Fair Trade byla významná i **Dohoda z Cotonou**, 2000 o partnerství mezi Evropskou unií a ACP (African Carribbean Pacific Group of States), jejíž 23. článek, týkající se rozvoje ekonomického sektoru vyjadřuje přání, že „spolupráce by měla podporovat trvale udržitelnou politiku a institucionální reformy, které by zajistily rovný přístup zemí k ekonomickým aktivitám a výrobním zdrojům“ a to i „rozvojem obchodu zahrnující podporu Fair Trade“ (23g smlouvy), navíc dohoda zavazuje členské státy k tomu, aby byla spolupráce podpořena financemi z Evropského rozvojového fondu oběma zúčastněným stranám obchodu, tzn. jak producentům v rozvojových státech, tak organizacím v Evropské unii⁵⁴.

Dokument, který se vztahuje k Fair Trade, je například i tzv. Nový akční plán Evropské unie – „**New EU Action Plan on Agricultural Comodities, Dependence nad Poverty and a specific action for cotton**“, z května 2004. EU v tomto dokumentu ukazuje, že si uvědomuje, jak jsou rozvojové země závislé na vývozu svých komodit a jak je pro tyto země těžké konkurovat na světových trzích. Akční plán si klade za hlavní cíl zvýšit příjmy maržinalizovaných producentů obchodujících s komoditami, které hrají hlavní roli v ekonomikách řady rozvojových zemí a v zájmu Fair Trade přiblížit výši odměny za odvedenou práci na potřebnou hranici tak, aby zemědělci dostávali adekvátní mzdu. Dílčími cíli jsou také investice do rozvoje v místě produkce, snaha dokončit rozvojové kolo z Dauhá v respektu k rozvojovým zemím, více usnadnit zemím přístup na trh EU, zvýšit společenskou odpovědnost firem a celkově podpořit trh s bavlnou tak, aby byl spravedlivější.

Právě o bavlně bylo v rámci dohody uzavřeno speciální partnerství, které má podporovat africké země produkující bavlnu a umožnit tak 2–3 milionům producentů bavlny dostat své výrobky nebo i surovou bavlnu na komunitární trh. Přestože africké země disponují tzv. komparativní výhodou a jejich výrobky by měly být tedy velmi konkurenceschopné, opatření, která na svou produkci uvalují rozvinuté státy v čele s USA, znemožňují vývozcům bavlny z rozvojových zemí výrazněji se na těchto trzích

⁵³ podobných dokumentů je mnoho, viz Příloha

⁵⁴ Rezoluce Evropského Parlamentu o Fair Trade a rozvoji, s. 2

uplatnit. Podpůrné prostředky na produkci svým farmářům poskytuje i Evropská unie, ovšem ne v tak velké míře jako například právě USA. V Evropské unii kryje dovoz bavlny z rozvojových zemí 50 % veškerých jejích potřeb⁵⁵. Toto číslo by se mohlo zdát velké, ale pokud se bere v potaz právě již zmíněná komparativní výhoda producentů z rozvojových zemí, mohlo by být ještě vyšší. Miliony lidí v rozvojových zemích jsou na odbyt této komodity z části nebo i zcela závislí, zatímco Evropská unie může své příjmy čerpat i z ohromného množství jiných zdrojů. I přes tyto nedostatky můžeme považovat za přínos, že si Evropská unie uvědomuje potřebu výraznějšího zapojení rozvojových zemí do světového obchodu, a pokud se přitom snaží aplikovat principy Fair Trade, například spravedlivá cena za odvedenou práci, je to jistě cenným pokrokem.

4.1.3 Finanční podpora Fair Trade v EU

Evropská unie se velkou měrou podílí na financování aktivit spojených s Fair Trade. Zatímco v roce 1998 poskytla finanční obnos v hodnotě 3,6 milionů eur, v období 2007–2008 představovala tato částka více než šestinásobek sumy z konce 90. let, přesněji 19,466 milionů eur, které umožnily rozvoj Fair Trade a přispěly na podporu zvyšování povědomí o Fair Trade. V období 2008–2009 byla Unií dokonce poskytnut dodatečný finanční obnos 1 milion eur, který byl určen výhradně na aktivity spojené s Fair Trade.⁵⁶ Většina peněz, které Evropská unie investuje do Fair Trade, je směřována na podporu aktivit nevládních organizací. Z přízně Evropské unie tak mohou těžit například certifikační organizace, Worldshopy, projekty, jejichž cíli je vzdělávání v oblasti Fair Trade a zvyšování povědomí o Fair Trade a jiné marketingové aktivity. Velmi důležité je ale zmínit fakt, že z peněz, které Evropská unie poskytuje na to, aby se zvýšila informovanost spotřebitelů o Fair Trade, nelze čerpat prostředky na propagaci jednotlivého výrobku, či výrokové řady, ale pouze na Fair Trade jako celek. Toto opatření tak výrazně omezuje organizace dovážející výrobky na komunitární trh, které by rády představily potenciálním zákazníkům nový produkt Fair Trade. Evropská unie se ale neomezuje pouze na aktivity probíhající uvnitř Společenství, ale podporuje i řadu projektů přímo v rozvojových zemích, například v Nepálu nebo v Indii.⁵⁷

⁵⁵ New EU Action Plan on Agricultural Commodities, Dependence and Poverty and a specific action for cotton s. 12-13

⁵⁶ Communication de la Commission au conseil, au parlement européen et au comité économique et social, 5. 5. 2009, s. 10

⁵⁷ Zpráva o 'Fair Trade' od Evropské Komise pro Evropskou Radu

4.1.4 Fair Trade na trhu EU

Právě pomoc rozvojovým zemím patří mezi jednu z priorit obchodní politiky Evropské unie. V rámci respektování zásady vyplývající z článku 131 Smlouvy o založení Evropských společenství, ve které se EU zavazuje „přispět k harmonickému rozvoji světového obchodu, k postupnému odstranění omezení mezinárodního obchodu a ke snižování celních překážek“, se EU snaží o integraci rozvojových zemí do světového obchodu. Podobně se EU zavazuje i vůči rozvojovým zemím článkem 177 SES o rozvojové spolupráci, kde „Politika Společenství... podporuje trvalý hospodářský a sociální rozvoj rozvojových zemí, a především těch nejvíce znevýhodněných z nich, hladké a postupné zapojení rozvojových zemí do světového hospodářství, boj proti chudobě.“

Ze skupiny rozvojových států je věnována pozornost zejména padesáti nejchudším, tzv. nejméně rozvinutým zemím. Těm je na základě obchodně politického opatření, tvořící součást politiky zahraničního obchodu - **Systému všeobecných celních preferencí** - upravenému v nařízení Evropské rady (EC) č. 1256/96 (zemědělský sektor), dovoleno dovážet na komunitární trh své zboží⁵⁸, aniž by bylo zatíženo jakýmkoli cly, která by na trhu EU zvýšila jejich cenu, a tím je učinila méně konkurenceschopnými. Na druhou stranu si EU nechává i své „cestičky“, jak se i přes tato „spásonosná“ opatření dostat k zisku. Tato kritika se týká například dovozu kávy, která představuje v mnoha zemích klíčovou část v národní ekonomice⁵⁹. Zemědělcům z rozvojových zemí je sice zrušena povinnost platit clo za kávu, nicméně toto opatření se vztahuje pouze na kávu v surovém stavu, tedy na kávové boby, a ne na kávu zpracovanou – opraženou či namletou. Zisk zemědělců je tedy vyšší, když mohou prodávat bez nutnosti zaplatit clo, ale logicky by si na větší výdělky přišli prodejem kávy již zpracované, jejíž prodej je paušalizován⁶⁰.

Pro zemědělce z rozvojových států představuje velký problém také Společná zemědělská politika (SZP). Systém, který v 50. letech 20. století tehdy ještě ES zavedlo, plně odpovídalo tehdejší potřebám válkou zdevastované Evropy, ochránit vlastní trh před konkurencí, nastavením zvýhodnění produkce členskými zeměmi ES, zajistit tak zemědělskou soběstačnost celého Společenství a spotřebitelům umožnit nákup produktů

⁵⁸ všechno zboží, kromě zbraní, kampaň „Everything but arms“

⁵⁹ V Etiopii nebo v Ugandě tvoří export kávy 50 % příjmů

⁶⁰ BANCROFT, Hořký obchod s kávou, s. 30

za rozumné ceny. Právě ceny se staly hlavním nástrojem SZP ES. Výkupní cena pro producenty z členských zemí byla od určité výše garantovaná a zároveň byly nařízeny minimální ceny na dovoz zboží ze třetích zemí. Díky tomuto způsobu provádění zemědělské politiky byla do 10 let zajištěna zemědělská soběstačnost ES. Se změnou politické i ekonomické situace se ale tento systém dostal do problémů a ES začalo trpět velkou potravinovou nadprodukcí, která vyvrcholila i takovými nařízeními, že zemědělcům byla vyplácena prémie za neosetá pole.

Politika z 50. let tak tvrdě narazila. Dotace na uskladňování a na likvidace uměle snižovaly ceny na trhu a dumpingové ceny na světových trzích ruinovaly maloproducenty z rozvojových zemí⁶¹. Přestože od té doby prošla společná zemědělská politika několika reformami, na zásadní se teprve čeká. Evropští zemědělci jsou stále svým, komunitárním trhem velmi chráněni a producenti z rozvojových zemí jsou nadále s tímto systémem nuceni bojovat.

4.1.5 Akce na podporu Fair Trade v EU

Během několika posledních let vydala EU nejen řadu dokumentů, které se přímo, či nepřímo týkaly Fair Trade a obchodování s jeho produkty, ale podnikla i množství iniciativ, které k rozvoji Fair Trade v Evropě pomohly a stále pomáhají. K tomuto faktu vysokou měrou přispěla zejména evropská „centrála“ Fair Trade **Fair Trade Advocacy Office (FTAO)** se sídlem v Bruselu, jejímž hlavním cílem je prosazovat principy Fair Trade na poli evropské politiky a podněcovat zástupce členských států a vysoké evropské představitele k akcím na podporu Fair Trade.

Efektivní spolupráci mezi organizacemi Fair Trade, FTAO a Evropskou unií můžeme demonstrovat na řadě aktivit. Již v roce 1996 to byl nápad společnosti NEWS! zorganizovat European World Shops Day, Evropský den Worldshopů. Hlavním cílem jeho založení bylo rozšíření povědomí o Fair Trade co největší mase lidí. V roce 2001 převzala tuto myšlenku asociace IFAT, dnešní WFTO a původně evropský svátek povýšila na světovou úroveň. Od r. 2002 se tak vždy druhou květnovou sobotu koná Světový den pro Fair Trade⁶², jehož významnost rok od roku roste a zapojují se do něj organizace z cca 70 zemí světa. Dalším příkladem může být projekt „Food for Thought“,

⁶¹ PETRŮ, I., slyšeno 7. 5. 2010

⁶² 60 years of Fair trade, s. 4

který probíhal v letech 1999–2001. Iničiátoři se jeho prostřednictvím snažili upozornit zákonodárce Evropské unie na otázku potravinové soběstačnosti států Jihu⁶³.

Evropský parlament také několikrát do roka pořádá Fair Trade dny, během kterých se konzumuje výhradně Fair Trade zboží a politici jsou seznamováni s aktivitami, které Fair Trade organizace podnikají. S podobným záměrem operuje i celoevropská kampaň „Fair Prokura“, ve které se významné evropské organizace snaží o to, aby co nejvíce veřejných míst, která jsou financovaná z daní poplatníků (školy, úřadů, nemocnic), využívalo ke spotřebě výrobky Fair Trade. V některých zemích, jako je například Velká Británie nebo Německo již nejsou výjimkou ani celé obce nebo školy a univerzity, které žijí podle zásad Fair Trade⁶⁴. Takováto situace se týká především států, které jsou zeměmi základajícími nebo těmi, které jsou součástí EU již delší dobu.

Zcela odlišný trh s Fair Trade výrobky totiž nabízí ty země EU, které se připojily až po roce 2004⁶⁵. Absence nebo nedostatečná rozvinutost struktur, které by v těchto zemích umožnily rozvoj Fair trade, vyústila v srpnu 2004 ve vytvoření projektu, jehož hlavním cílem je rozvíjet koncept Fair Trade pořádáním Fair Trade seminářů, školení a jiných vzdělávacích kurzů. Veškeré vzdělávání v této oblasti je zajišťováno zkušenými „Fairtraders“ ze západních zemí a množstvím dobrovolníků, jak církevními organizacemi, rozvojovými organizacemi či jinými nevládními iniciativami, které chtějí myšlenku Fair Trade ve svých zemích podpořit.

4.1.6 Fair Trade ve vybraných členských zemích

4.1.6.1 Česká republika

Trh s Fair Trade výrobky v České republice patří mezi ty vůbec nejmladší v Evropské unii. Jeho rozvoj byl pomalejší a vznikl až v 90. letech 20. stol., stejně jako v jiných zemích bývalého východního bloku, jejichž ekonomika byla centrálně plánovanou a na počátku 90. let musela překonat překážky přechodu k demokratickému systému.

První kroky vedoucí k nesmělým začátkům Fair Trade u nás podnikla v roce 1994 skupina dobrovolníků, která se spojila s německou organizací INKOTA sídlící v Drážďanech a jejím prostřednictvím začala do České republiky dovážet první Fair Trade produkty. Tyto aktivity vedly k založení prvního českého Worldshopu, obchůdku

⁶³ KRIER, J. – M., Fair trade in Europe 2001, s. 11

⁶⁴ ŠPAČKOVÁ, Š., CHMELAR, J., Informační manuál o Fair Trade, s. 21

⁶⁵ jsou to ale i země jako Portugalsko, Španělsko nebo Řecko, které jsou v EU relativně dlouho, a přesto je jejich trh s výrobky podobný jako u těch států, které přistoupili až po roce 2004, více kapitola 4.1.6.5

Jednoho světa v pražské Korunní ulici. Nabídka tohoto občůdku se ale neomezuje pouze na produkty Fair Trade, ale část zboží tvoří také výrobky místních neziskových organizací a jejich chráněných dílen⁶⁶.

V současné době působí v České republice pět organizací, které se na konceptu Fair Trade podílejí. Jsou to: **Ekumenická akademie Praha, Centrum férového obchodu, s.r.o., Jeden svět, o.p.s., EXCELLENT Plzeň a Společnost pro Fair Trade a rozvojové vzdělávání**. V létě 2004 se tyto organizace sjednotily a vytvořili Asociaci pro Fair Trade, která je platformou Fair Trade v České republice a koordinuje tak aktivity všech organizací na národní úrovni.

Jak bylo již řečeno, koncept Fair Trade v České republice je teprve na začátku své cesty v boji proti nerovnostem ve světovém obchodě, ale nutno říci, že na cestě, která se ubírá více než dobrým směrem. V období mezi lety 2003 – 2008 se objem maloobchodního prodeje výrobků pocházejících od znevýhodněných producentů Jihu zvýšil více než čtrnáctinásobně. Rekordní obrat (41 milionů korun) v prodeji produktů v roce 2008 zařadil Českou republiku na první místo mezi nově přichozími zeměmi po roce 2004. I tento rekord se stal jedním z důvodů, díky kterému se v listopadu loňského roku (2009) Asociace pro Fair Trade stala, jako první organizace ve střední a východní Evropě, partnerem mezinárodní certifikační organizace FLO. K činnostem, které měla do této doby Asociace pro Fair Trade na starost, tak přibýly i dvě další, plynoucí z uzavření smlouvy s FLO, a to dohlížet nad správným používáním značky FAIRTRADE® a předcházet tak jejímu zneužívání a aktivně se zapojovat do její propagace⁶⁷.

Co se týče českého trhu s produkty, většina zboží, které je na našem trhu spotřebiteli nabídnuto, se sem dostává prostřednictvím zahraničních evropských organizací, jako jsou německé organizace **GEPA** nebo **El Puente**. Přímý dovoz zde existuje také, ale představuje výrazně malou část celkového importu.

Trh s Fair Trade produkty v České republice má i své specifikum, kterým se liší od jiných evropských států. Produkty, které Fair Trade u nás nabízí, jsou výhradně řemeslné výrobky a trvanlivé potraviny. Prodej ovoce, zejména banánů, které jsou například v Nizozemí běžnou součástí produktové škály nebo řezaných květin, se do Česka ještě nedostal. Největší oblibě se u nás těší hlavně sladkosti – čokoláda, kakao a také káva.

⁶⁶ KRIER, J. – M., Fair trade 2007, s. 66

⁶⁷ Smlouva Asociace a FLO !!!

Velkým plusem v dostupnosti Fair Trade produktů se stává nový systém distribuce výrobků k cílovému spotřebiteli. Jejich prodej již není výhradní záležitostí specializovaných obchůdků, ale zboží se dostává i do běžné sítě obchodních řetězců jako jsou Tesco nebo DM drogerie⁶⁸, což výrazně usnadňuje cestu výrobku k běžnému spotřebiteli.

Pro ještě lepší přiblížení situace s Fair Trade produkty na území České republiky jsem zkontaktovala pana Ludka Štěrbu, člena Společnosti pro Fair Trade, a zeptala se ho na několik otázek⁶⁹.

Koncept Fair Trade se v posledních letech velmi dynamicky rozvíjí v celé Evropě. Jaký je Váš názor na právní regulaci Fair Trade jak na úrovni národní, tak celoevropské, resp. na úrovni komunitárního práva EU?

Jasná právní regulace by byla přínosná a v některých zemích (Itálie, Francie, Belgie) už takové návrhy padly; závazná celoevropská by byla rozhodně přínosem pro země, které jsou pozadu jako ČR. Pokud by národní legislativy byly povinny ji smysluplně implementovat v jednotlivých zemích (d'ábel vždy bývá v detailu.)

Je i v zájmu hnutí Fair Trade v České republice prosadit jeho principy do českého právního rámce?

V dlouhodobém pohledu určitě ano, ale prozatím je to rozhodně běh na dlouhou trať, musí být tlak zezdola na politiky

V listopadu loňského roku se Asociace pro Fair Trade stala, jako první organizací ze střední a východní Evropy, partnerem mezinárodní certifikační organizace FLO. Co toto partnerství pro české Fair Trade znamená?

Určitě je to pozitivní krok. Obchodníci či dovozci mohou jednat přímo přes Asociaci o podmínkách, snad se zlepší kontrola a používání známky Fairtrade.

Domníváte se, že prodej Fair Trade v supermarketech a jiných podobných řetězcích, jejichž obchodní praktiky nejsou zrovna „férové“, je správný? Například francouzská

⁶⁸ Spotřeba výrobků Fair Trade v České republice: 41 milionů v roce 2008

⁶⁹ Jak mě sám p. Štěrba upozornil, názory jsou čistě jeho osobní a je možné, že se v určitých bodech neshodují s obecným názorem Fair Trade asociace či Společnosti pro Fair Trade

federace Artisans du Monde, odmítá své zboží v supermarketech nabízet a prodává ho výhradně prostřednictvím Worldshopů.

Prodej Fair Trade v řetězcích samozřejmě není ideální. Ovšem v situaci, kdy 80% českých spotřebitelů nakupuje v super-a hyper-marketech či diskontních řetězcích, pokud tam Fair Trade výrobky nebudou, k většině spotřebitelů se nedostanou. Obzvláště kontroverzní může být třeba LIDL, který Fair Trade výrobky v Německu ve svých prodejnách prodává... V ČR je zatím větší problém, aby se Fair trade stal více známým a víc dostupným ve všech řetězcích, kde většina populace nakupuje. Myslím, že v českém kontextu jsou obě cesty možné a potřebné, a chápu stanovisko a přístup Artisans du Monde. V zásadě ale Fair Trade řeší situaci producentů nikoli prodeje. Je to ale otevřená otázka i pro mě.

Jaké cíle si klade Fair Trade v České republice do budoucnosti? Je plánovaná další spolupráce s mezinárodními organizacemi? Nebo například s dovozcem z rozvojových zemí, který by přímo dovážel zboží pro Fair Trade v České republice?

Rozšířit jeho znalost a dostupnost, zvýšit povědomí veřejnosti o odpovědné spotřebě. Přímý dovoz Společnost pro Fair Trade již uskutečnila a ačkoliv nejsme primárně velkoobchodník, část našich produktů v našich obchůdcích Na Zemi je dovezena přímo. Také např. Mamacoffee dováží FT kávu do ČR v podstatě přímo. S mezinárodními organizacemi jsme v kontaktu (WFTO, FLO), spolupracujeme s mnoha dalšími evropskými NGO v oblasti rozvojového vzdělávání. Problémem v tomto směru je velikost trhu (dovážet napřímou kontejner FT kávy na český trh je zatím mimo naše obytové a distribuční možnosti. Nicméně se tomu rozhodně nebráníme do budoucna a myslím si, že to je cesta, kterou bychom se měli ubírat.

4.1.6.2 Velká Británie

Velkou Británii jsem si vybrala jako zástupkyni zemí, kde Fair Trade zaznamenal velký rozvoj zejména v několika posledních letech. Největší organizací působící na území Velké Británie je **Traidcraft**, která je tvořena několika dílčími organizacemi – **Traidfair plc** založené v roce 1979, a **trading company** a **Traidfair Exchange**. Aktivity Traidfair plc jsou z velké části založeny především na práci tisíců dobrovolníků, tzv. „Fairtraders“, jejichž prostřednictvím se Fair Trade produkty dostávají do povědomí širokému okruhu lidí. Fairtraders totiž nakupují Fair Trade zboží

a ve svých krámkách, stáncích je prodávají dál svým přátelům, sousedům nebo kolegům v práci. V roce 2006 byla snaha a aktivity organizace Traidcraft plc dokonce odměněny britskou královnou, a jako jedna ze sedmi organizací dostala cenu za zásluhy v podnikání přispívajícím k trvale udržitelnému rozvoji – Award for Enterprise Sustainable Development.

Další významnou organizací je **Cafédirect plc**, která je společným podnikem britských Fair Trade organizací Oxfam GB, Traidcraft, Equal Exchange a Twin Trading a byla první značkou, zaměřující se na trh s kávou.

Do „férových“ aktivit se v Británii nezapojují pouze organizace, ale i státní úřady, z nichž nejvýznamnějším je britský parlament, v jehož Dolní komoře se konzumuje výhradně Fair Trade káva. Navíc se vláda Velké Británie v čele s Ministerstvem pro mezinárodní rozvoj vyjádřila na podporu konceptu Fair Trade a zavázala se k tomu, že „se bude zabývat sociálními dopady mezinárodních obchodních aktivit na rozvojové země“⁷⁰.

Z hlediska dostupnosti Fair Trade výrobků patří Velká Británie k zemím, kde se i běžný spotřebitel dostane k řadě Fair Trade zboží poměrně snadno. Fair Trade výrobky jsou součástí produktové škály řady velkých britských firem a tyto firmy do svých propagačních kampaní zařazují i aktivity na podporu odpovědného obchodování. Například čokoládovna Cadbury začala vyrábět Fair Trade čokoládu Dairy Milk, síť kaváren Starbucks zavedla výhradní prodej Fair Trade espresa nebo obchodní řetězec Tesco převádí svou privátní značku čajů na Fair Trade. Výjimkou nejsou ani firmy, které neobchodují v potravinářském průmyslu a na britském trhu tak můžeme najít i Fair Trade kosmetiku, jejíž standardy určuje několik směrnic Fair Trade Foundation⁷¹.

Důkazem o rozvoji Fair Trade aktivit ve Velké Británii je i původní projekt „Fairtrade Towns“, který se záhy rozšířil po celém světě. Od roku 2000, kdy v severozápadní Anglii vzniklo první Fairtrade město, se jejich počet rozšířil na více než 200 v celé Británii a více než 600 jich dnes existuje po celém světě⁷². Hlavním cílem tohoto projektu je, aby si svou spotřební odpovědnost uvědomila co největší masa lidí.

⁷⁰ BANCROFT, S., Hořký obchod s kávou, s. 30

⁷¹ VB: Obrat s fair trade dosáhl 800 milionů liber

⁷² What is a Fair trade town?

Vytvoření Fairtrade měst nabízí obrovskou příležitost prosazení Fair Trade principů v mnoha místních společenských institucích jako jsou školy, nemocnice nebo úřady⁷³.

4.1.6.3 Francie

Francie je jedinou evropskou zemí, která se rozhodla zasadit koncept Fair Trade do národní legislativy. Koordinace aktivit je zde zajišťována **Platformou pro Fair Trade** (La Plate-Forme pour le Commerce Équitable, PFCE), která sdružuje asi čtyřicítku francouzských Fair Trade organizací. Činnost Platformy i jednotlivých organizací se zaměřuje na oblasti, které přímo odpovídají základním principům Fair Trade a podílí se tak zejména na propagaci, podpoře prodeje a kontroly výrobků, na rozvoji svých aktivit i aktivit producentů z rozvojových zemí a snaží se tak přispět k celkovému zlepšení systému obchodování mezi zeměmi Jihu a Severu.

Více než polovina všech uskupení, které byly ve Fair Trade ve Francii aktivní k roku 2007, vznikla po roce 2002. To znamená, že během pěti let dokázalo hnutí rozšířit svou působnost stejně jako za více než 20 let před rokem 2002. Nejenže takto významně narostl počet organizací, ale změnilo se i jejich zaměření. Společnosti se dnes mnohem více než před dvaceti lety specializují na odvětví textilu a řemeslnou výrobu, než na oblast potravin⁷⁴. Na trhu s Fair Trade produkty to tak vyvolává i nové trendy v oblasti nákupu. Obrat prodeje Fair Trade již není tvořen z tak velké většiny sladkostmi nebo kávou, ale roste podíl prodeje řemeslných výrobků a zboží z dalších oblastí, jejichž produkty nejsou určeny ke stravování.

Síť organizací, které na území Francie působí, operují na různých stupních. Nachází se zde jak organizace mezinárodního charakteru, jako jsou FLO, WFTO nebo EFTA, ale i množství národních iniciativ. Mezi ně patří například **La Fédération Artisans du Monde**. Toto sdružení, koordinující činnost asi 140 asociací ve Francii, zde patří mezi jedny z nejaktivnějších. Organizuje řadu akcí, jejichž cílem je šíření osvěty o Fair Trade, vydává množství letáků, brožurek i jiné literatury o „férovém“ obchodování, zprostředkovává kurzy managementu a marketingu pro zájemce, kteří se ve Fair Trade chtějí aktivně angažovat, a řadu dalších aktivit. Významné je také například její rozhodnutí neprodávat své výrobky v sítích supermarketů, které úplně nesplňují představu „odpovědného“ nakupování. Veškerý prodej je tedy zajišťován

⁷³ BANCROFT, S., Hořký obchod s kávou, s. 29-30

⁷⁴ ALPHA, A., et al., Le commerce équitable en France en 2009, s. 13

prostřednictvím Magasins du Monde nebo prostřednictvím aktivit jednotlivých členů, kteří výrobky distribuují např. do podniků, na lokální trhy nebo je prodávají při různých jiných společenských akcích.

Další společností, která patří ve Francii mezi ty významnější, je **EquiTerre** – asociace zejména mladých lidí a studentů majících zájem o světové dění a Fair Trade, kteří se angažují v lokálních iniciativách po celé Francii. Právě tyto lokální skupiny hrají v šíření povědomí o Fair Trade ve Francii důležitou roli. I díky nim, organizacím jako **Grenoble équitable** nebo **CLACE⁷⁵ Lyon**, se ve Francii zvýšil od roku 2000 do roku 2007 počet lidí, kteří pojem Fair Trade znají, o 72 %⁷⁶.

Jak již bylo řečeno, Francie jako jediná země nejen v Evropě, ale i ve světě zahrnuje Fair Trade do svého právního řádu. Přání organizací a tisíců dobrovolníků o podpoře Fair Trade na státní úrovni se začalo plnit v roce 2002, kdy se francouzský politik, státní tajemník Economie Solidaire⁷⁷, Guy Hascoët, vyslovil pro Fair Trade a navrhl, aby se v zájmu zvýšení důvěryhodnosti spotřebiteli, vzhledem k neustále narůstajícímu počtu značek s „férovými“ výrobky, vytvořil jednotný, národní koncept Fair Trade. Jako zprostředkovatele navrhl agenturu AFNOR⁷⁸, která ještě téhož roku vytvořila pracovní skupinu, mající za úkol připravit národní dokument pro koncept Fair Trade. Uvnitř skupiny ale došlo k neshodám, které se týkaly nejen rozporného chápání přijetí legislativy, ale také neplnění závazků ze strany vlády, která se v roce 2001 zavázala vytvořit *Fond de Solidarité Prioritaire* (FSP), ze kterého měly být financovány projekty na podporu rozvoje Fair Trade ve Francii.

Ve sporu vystupovaly na jedné straně federace Artisans du Monde a Max Havelaar France, v čele s jeho ředitelem Victorem Ferrerou. Ten vyjádřil obavu, že role nevládních organizací, pod kterou jsou seskupeny všechny Fair Trade iniciativy na území Francie přijetím jakékoliv legislativy ztratí svou nezávislou pozici a význam účastníků Fair Trade, zejména organizací, by zákon snížil nebo dokonce úplně nahradil jinými systémy. S tímto názorem ale nesouhlasila Platforma pro Fair Trade a uvnitř pracovní skupiny složené nejen z asociací a organizací Fair Trade, ale také ze skupin

⁷⁵ Collectif Lyonnais des Acteurs du Commerce Équitable

⁷⁶ ALPHA, A. et al., Le commerce équitable en France en 2009, s. 8

⁷⁷ součást Économie sociale et solidaire – souhrnný název, pod kterým se skrývá činnost neziskových organizací, obecně prospěšných společností, nadací ale i třeba družstev (*coopératives*) nebo vzájemných společností (*mutuelles*) ve Francii

⁷⁸ Agence Française de Normalisation – oficiální francouzský normalizační orgán, vystupující ve všeobecném zájmu vydávající normy v oblasti standardizace a certifikace

z řad konzumentů docházelo k řadě názorových střetů. Victor Ferrera se vyjádřil i k samotnému složení pracovní skupiny, protože podle něj se v ní angažovaly uskupení, jejichž znalosti o Fair Trade byly velmi různorodé a obával se tak, že by mohlo v konečné fázi dojít k dohodě, která by mohla úplně ignorovat již existující definice, např. společnou definici Fair Trade platformou FINE nebo by mohla být dokonce v rozporu s mezinárodními dokumenty a s dokumenty Evropské unie. V únoru 2004 se nakonec tyto dvě organizace rozhodly pracovní skupinu opustit⁷⁹. Jednání ale i bez nich pokračovala až do konce roku 2005 a v lednu 2006 vstoupila v platnost dohoda, ne norma, AFNOR Agreement⁸⁰.

Současně s projednáváním konceptu Fair Trade uvnitř pracovní skupiny AFNOR, Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo pro ekologii a trvale udržitelný rozvoj a Ministerstvo obchodu, malých a středních podniků (PME⁸¹) a svobodných povolání zhotovila článek č. 60 zákona o PME týkající Fair Trade ve Francii⁸² a v květnu 2007 vyhotovila prováděcí předpis tohoto článku. Zákon obsahuje žádost o ustavení *Commission nationale du commerce équitable* (národní Komise pro Fair Trade), pověřené uznat právnické a fyzické osoby respektující principy Fair Trade a zmiňuje tři základní pilíře Fair Trade, kterých bylo dosaženo v pracovní skupině AFNOR. Jeho uznání jako součásti programu trvale udržitelného rozvoje, charakteristiku zaměření Fair Trade na obchodování se znevýhodněnými producenty rozvojových zemí, kterým Fair Trade umožňuje jejich sociální a ekonomický rozvoj a právě uznání fyzických a právnických osob, které se účastní Fair Trade, Komisi⁸³.

Přijetí zákona vyvolalo vlnu reakcí. Jak federace Artisans du Monde, tak i Platforma pro Fair Trade se sice vyjádřily, že by zákon mohl přispívat k ochraně producentů i spotřebitelů, zároveň ale shodně upozornily, že zaměření zákona je příliš jednostranné a nezmiňuje i ostatní aktivity, nejen obchodní, které Fair Trade podniká (například kampaně zaměřené na spotřebitele a na výzvy k odpovědnému nakupování nebo akce vedoucí ke změně pravidel ve světovém obchodě). Zákonu také vytýkala jeho orientaci na vztahy mezi producenty z Jihu a konzumenty ze Severu, zatímco koncept Fair Trade se snaží obsáhnout i obchodování Jih-Jih nebo Sever-Sever.

⁷⁹ Communiqué de presse: Les principaux acteurs du commerce équitable se retirent du groupe de travail "Commerce équitable" de l'AFNOR

⁸⁰ L'accord de l'Afnor pose de bonnes bases, s. 2-3

⁸¹ Petites et Moyennes Entreprises

⁸² La réglementation du commerce équitable

⁸³ Loi n°2005-882 du 2 août 2005 en faveur des petites et moyennes entreprises. (1)

Jasnou podobu tedy Fair Trade ve Francii nedostal a stal se terčem mnoha kritik. Ale i tyto kritiky a diskuze na téma Fair Trade obchodování přispějí vysokou měrou k jeho zviditelnění a Francie udělala důležitý krok, který by mohl ovlivnit budoucí fungování hnutí Fair Trade po celém světě.

4.1.6.4 Srovnání: staré vs. nové země EU a Fair Trade

Jak jsme mohli vidět, stádia rozvoje konceptu Fair Trade v jednotlivých zemích jsou velice rozdílná v mnoha ohledech. Zatímco západoevropské země, tedy země, které jsou členy Evropské unie nejdéle, dovedly koncept Fair Trade tak daleko, že ve většině těchto států zná pojem Fair Trade a aktivně se zapojuje do jeho nakupování naprostá většina spotřebitelů, v zemích bývalého východního bloku a v zemích, které přistoupily do Evropské unie po roce 2004, je situace zcela odlišná. Příkladem může být srovnání přístupu České republiky a Francie. Ve Francii, v zemi s obrovskou dynamikou rozvoje Fair Trade a relativně dlouhou tradicí, si může jedna z předních organizací Fair Trade v zemi federace Artisans du Monde dovolit rozhodnout se, že své výrobky nebude nabízet v komerčních „neférových“ super-, hyper-, či jiných marketech, protože pozice Fair Trade na francouzském trhu je natolik dobrá, že prodej Fair Trade výrobků pouze v síti obchůdku Magasins du Monde nijak neomezuje možnosti Fair Trade ve Francii a odbyt je výrobkům přesto zajištěn. Na druhé straně tohoto srovnání se nachází Česká republika. Jak je patrné i z rozhovoru s Luděkem Štěrbou, vzhledem k zatím nedostatečné informovanosti lidí o Fair Trade, kteří nejsou navyklí nakupovat v malých, specializovaných obchůdcích a většinu svých nákupů provádějí právě v supermarketech, by takovýto krok nebyl při současné situaci možný.

4.1.6.5 Případ Řecka

Komparace jiných dvou západních a východních evropských zemí by dopadla podobně. Určitou výjimku v tomto modelu by představovalo Řecko a Portugalsko. Přestože tyto země jsou členskými státy EU již delší dobu, konceptu Fair Trade se tady nedaří tak dobře, jako v jiných starších členských zemích EU. Například v Řecku vznikla první Fair Trade organizace až v roce 2004 a první Fair Trade obchod ještě o dva roky později. Mezi hlavní příčiny toho, proč se právě tady koncept rozvinul relativně pozdě, patří zejména ekonomická situace země. Řecko se pohybuje na chvostu žebříčku

hospodářské prosperity již od počátku svého členství v Evropské unii a je také jedním z největších příjemců pomoci na rozvoj. A právě i proto se může řecký konzument v řadě ohledů srovnávat spíše se zeměmi, které se staly členskými státy až po roce 2004. Nepříznivá ekonomická situace může mít navíc vliv i na sociální cítění a projevy solidarity s chudým obyvatelstvem rozvojových zemí.

5 Závěr

Téma světového rozvoje a zmírňování dopadů světového obchodování na rozvojové země je dnes velice aktuálním. Rozvojové země dnes více jak kdykoliv předtím prosazují své zájmy na světové politické scéně a snaží se začlenit jako rovnocenný partner po bok světových velmocí a jiných rozvinutých ekonomik zejména globálního Severu.

System Fair Trade obchodování se nabízí jako jeden z prostředků, jak pomoci zejména znevýhodněným producentům z rozvojových zemí k jejich soběstačnosti a poskytnout jim tak dobrý základ pro vlastní, konkurenceschopné podnikání. Za téměř šedesát let, od doby, kdy se tento systém obchodování začal uplatňovat na evropském kontinentě, se z relativně okrajového hnutí za větší spravedlnost a rovnější podmínky ve světovém obchodě vyvinulo celosvětové hnutí, jehož principy se snaží pojmout za své řada organizací.

I Evropská unie, představující jeden z největších trhů s potravinami, se rozhodla do prosazování zásad a principů Fair Trade obchodování zapojit. Od roku 1998 byla různými evropskými institucemi a orgány vydána řada dokumentů, které se tématu Fair Trade věnovaly přímo nebo na něj v množství jiných dokumentů odkazovaly a zasazovaly tak o prosazování jeho jednotlivých principů.

Jak z příslušných dokumentů vyplynulo, v současné době se Evropská unie staví k problematice Fair Trade tak, že ho považuje za účinný nástroj, prostřednictvím kterého je možné dosáhnout trvale udržitelného rozvoje a zmírnění chudoby, zejména díky svým environmentálním a sociálním zásadám, které jsou jedním z principů Fair Trade obchodování. Neexistuje zatím sice žádná společná legislativa v rámci Evropské unie, která by Fair Trade definovala na komunitární úrovni, ale některé státy již podnikly kroky ke stanovení právního rámce Fair Trade.

Francie, je zatím jediný stát na světě, který Fair Trade začlenil do svého práva. Jako v jiných starších členských státech Evropské unie, koncept Fair Trade je tu velmi rozvinutý. Přijetí zákona, který se k Fair Trade vztahoval, sice vyvolalo řadu polemik, ale každá diskuze, která vede ke zlepšení situace, v našem případě ke zvýšení národního povědomí o Fair Trade, je dobrá. Na druhou stranu je v Evropské unii stále řada zemí, veskrze ty, které přistoupily až v roce 2004 a později, kde se Fair Trade teprve rozvíjí a rozšíření znalosti konceptu Fair Trade mezi lidmi není příliš vysoké.

I právě proto se Evropská unie ve svých dokumentech vyjádřila na podporu rozšiřování povědomí o Fair Trade u obyvatelstva Evropské unie. Zavázala se také ke zvyšování kontroly udělování certifikace, která by zefektivnila a učinila více průhledné celé „férové“ obchodování, čímž by se zlepšila důvěryhodnost produktů Fair Trade u spotřebitelů, kteří o původu produktů pochybují. Zároveň FTAO vydala dokument, kde vyzdvihla své požadavky na širší uznání konceptu Fair Trade Evropskou unií.

Evropská unie tak podnikla již řadu kroků, kterými se zasloužila o zviditelnění Fair Trade a o prosazení jeho principů. Nicméně ji čeká ještě dlouhá cesta, která by měla být zakončena legislativní podobou konceptu Fair Trade, který by usnadnil rozvoj zejména těch států, kde Fair Trade zatím není tak známý.

Myslím si, že Fair Trade může být jedním z možných nástrojů, jak pomoci znevýhodněným producentům z Jihu, nikoliv však spasit rozvojovou část světa. To ale ani jeho cílem není. Odstraňování bariér ve světovém obchodě a spravedlivější podmínky obchodování, které by vedly k celosvětovému rozvoji, zejména k ekonomickému růstu v rozvinutých zemích, patří mezi hlavní cíle Fair Trade. WTO i Evropská unie by tak měly podnikat další kroky, například právě přijetím legislativního rámce Fair Trade v EU nebo další změnou v SZP, která by umožnila větší konkurenceschopnost producentů z rozvojových zemí na trhu EU.

6 Résumé

Le thème du développement est très actuel dans le monde d'aujourd'hui. Le gouffre entre les pays pauvres et les pays riches se creuse toujours plus et il est à nous, à notre génération, de se dégager de cette situation grave. Un des systèmes qui nous permet de remettre en cause nos habitudes en commerce international et qui essaie d'améliorer les conditions de vente des producteurs marginalisés du Sud est le commerce équitable.

Le but de ce travail est de caractériser comment l'Union européenne et les pays membres choisis abordent le commerce équitable. Le travail est divisé en trois grandes parties. La première partie nous rapproche l'évolution de la position des pays en voie de développement dans le monde dès le 16ème siècle jusqu'au présent en se concentrant à leurs poids dans le commerce international ; la partie suivante analyse la notion du commerce équitable, son histoire, ses principes et objectifs, manières de distribution et caractérise les organisations mondiales importantes du commerce équitable. La dernière partie de ce travail est la partie clé et elle nous permet de voir comment l'Union européenne et les pays membres choisis – la France, la Grande Bretagne et la République tchèque, abordent le commerce équitable.

Dès le 16ème siècle les pays développés de l'époque colonisent les pays africains et autres pays dont les richesses naturelles, surtout les ressources des matières premières et les richesses du sol sont vastes et ainsi s'enrichissent à la propriété étrangère qu'ils s'approprient souvent par force. Le développement et tout le profit des richesses du sol ou sous-sol des pays colonisés est ainsi rendu impossible.

Même si l'établissement du GATT aux années 50 de 20ème siècle a instauré des nouvelles règles dans commerce international, la crise des années 70, issue du choc pétrolier, provoquait une vague de protectionnisme dont les pays les plus pauvres ont souffert le plus et la situation économique des pays en voie de développement, qui étaient les anciennes colonies, s'aggravait et les pays s'endettaient de plus en plus.

De nombreuses conférences ministérielles se sont écoulées depuis que les pays en voie de développement ont commencé à imposer ses exigences aux plus grand respect et équité dans le domaine du commerce international et le minimum était exaucé. C'est aussi pourquoi le commerce équitable naît.

Le commerce équitable ne représente pas un type de charité, mais son but est d'aider rendre possible aux petits producteurs désavantagés du Sud d'obtenir le prix équitable

pour ses produits a ainsi leur et leurs familles permettre de vivre une vie digne et de changer le système injuste du commerce international. Le commerce équitable s'appuie sur sept principes – comme le prix équitable garanti au producteur, le respect des standards environnementaux et sociaux ou accent au caractère bénévole du commerce équitable, par lesquels il essaie d'arriver à ses buts.

La notion du commerce équitable, née au cours des années 50 de 20ème siècle à la base des milliers de volontiers est devenue aux années 90, après avoir commencer à commercialiser les produits clés de nombreuses économies des pays en voie de développement, les commodités, un vrai mouvement mondial qui aide améliorer la vie des millions de petits producteurs marginalisés des pays du Sud.

C'est aussi à la fin des années 90 quand l'Union européenne réalise ses premiers pas à la reconnaissance de la notion du commerce équitable. Depuis la publication du Rapport de Fassa en mai 1998 qui montrait au publique de l'Union les bases de fonctionnement du commerce équitable, la connaissance du terme a considérablement évoluée. Au cours des années, l'Union européenne a rendu publique, par l'intermédiaire des institutions et autres organes européens, plusieurs documents qui se rapportaient au thème du commerce équitable ce dont s'induisait, que l'Union européenne a reconnu le commerce équitable comme le moyen important pour le développement durable et pour la réduction de la pauvreté. En plus l'Union européenne participe au financement des activités liées avec le commerce équitable et soutient de nombreuses activités à sa promotion.

Bien qu'il n'existe pas une législation au niveau du droit communautaire, il y a dans l'Union le pays qui a déjà pris l'initiative lui-même et il a incorporé le commerce équitable dans sa législation. C'est le cas de la France, qui est le seul pays qui a fait une telle décision. Il s'agit d'un pays – comme les autres anciens pays européens, où les connaissances de la notion du commerce équitable et le niveau de consommation sont élevés. Le représentant de ces pays est évidemment aussi la Grande Bretagne qui est le second pays membre de ce groupe dans ce travail. La situation entièrement différente est dans les pays qui se sont devenus les membres après 2004. Ces pays, comme la République tchèque, ne disposent pas encore de la base si forte des mouvements du commerce équitable et alors les connaissances et la consommation correspondent à ce fait. Néanmoins on doit mentionner que de nouvelles activités dans ces pays là naissent et le mouvement rattrape des milliers de nouveaux volontiers qui sont prêts à

transmettre les idées du commerce équitable davantage. La partie exceptionnelle de ce groupe des nouveaux pays membres de l'Union européenne est la Grèce. Etant donné que ce pays occupe toujours la partie inférieure de palmarès concernant le niveau de développement économique des pays membres de l'Union, la Grèce correspond – par son niveau économique et aussi par son stade de développement du commerce équitable en germe - plutôt aux nouveaux pays membres de l'Union européenne.

L'Union européenne elle-même, mais aussi les pays membres particuliers de l'Union partagent la promotion du commerce équitable et participent à son développement par de nombreuses activités. La législation commune européenne, qui ne représente pas une idée irréaliste, semble comme un instrument important pour pouvoir sensibiliser les consommateurs au sein de l'Union européenne et contribuer ainsi au plus grand respect des principes du commerce équitable même au niveau international mondial.

7 Česko-francouzský glosář hlavních termínů

"férová" cena	prix équitable, le
asociace	association, la
certifikace	certification, la
členské země EU	pays membres de l'UE, les
dovoz zboží	importation de la marchandise, la
dovozní organizace	organisations d'importation, les
ekonomická situace	situation économique, la
Evropská komise	Commission européenne, la
Evropská rada	Conseil européen, le
Evropská unie	Union européenne, la
globalizace	mondialisation, la
Hospodářský a sociální výbor	Comité économique et social européen, le
kolonizace	colonisation, la
komodita	commodité, la
komunitární trh	marché communautaire, le
legislativa	législation, la
maržinalizovaný producent	producteur marginalisé, le
minimální garantovaná cena	prix minimum garanti, le
ministerské jednání	conférence ministérielle, la
nevládní organizace	organisation non gouvernementale, la
obchodní partnerství	partenariat commercial, le
odpovědná spotřeba	consommation responsable, la
organizace	organisation, la
potraviný	produits alimentaires, les
principy Fair Trade	principes du commerce équitable, les
producent, výrobce	producteur, le
prosazování principů	promotion des principes du commerce équitable, la
protekcionismus	protectionnisme, le
rozvinuté země	pays développés, les
rozvojové země	pays en voie de développement, les
řemeslné výrobky	produits artisanaux, les

usnesení	resolution, la
snaha rozšířit pojem u spotřebitelů	sensibilisation des consommateurs, la
společná zemědělská politika	politique agricole commune, la
spotřebitel	consommateur, le
spravedlivý obchod	commerce équitable, le
světový obchod	commerce mondial, le
trvale udržitelný rozvoj	développement durable, le
výrobní organizace	organisations de production, les
vývoz zboží	exportation de la marchandise, la
Worldshop	Magasin du Monde, le
země 3. světa	pays du Tiers monde, les
země Jihu	pays du Sud, les
země Severu	pays du Nord, les
znevýhodněný	désavantagé

8 Seznam literatury

ALPHA, A. Et al. *Le commerce équitable en France en 2007*. 2008. GRET, Ministère des Affaires étrangères et européennes. 36 s. Dostupný z WWW: <http://www.commerceequitable.org/fileadmin/Images/publications/Etude_Commerce_equitable_2008.pdf> ISBN 978-2-11-098234-6

BANCROFT, S. *Hořký obchod s kávou* [online]. 2002 Zpráva Britské nadace spravedlivého obchodu (Fairtrade foundation). 34 s. [cit. 20.3.2010]. Dostupný z WWW: <http://www.fairtrade.cz/upload/pavelch-horka_kava.pdf>

BOTO, I.; La PECCERELLA, C. *Le Reader*. 2008. Centre Technique de Coopération agricole et rurale ACP-EU (CTA) Bruxelles. 25 s. Dostupné z WWW: http://brusselsbriefings.files.wordpress.com/2008/12/reader_migration_eng-v-2.pdf *Business unusual*, Fair Trade Advocacy office, Brussels, 2006, 105 str., ISBN 9090209468, Dostupný z WWW: <http://fairtrade-advocacy.org/images/stories/publications/Fairtrade-UK_1to84.pdf>

Communication de la Commission au conseil, au parlement européen et au comité économique et social [online]. 5.5.2009. [cit. 20.3.2010]. Dostupný z WWW: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/may/tradoc_143090.pdf>

DEDIEU, F. *La mondialisation aide à sortir de la pauvreté*. [online] 1.1.2010. [cit. 8.2.2010]. Dostupný z WWW: <http://www.lexpansion.com/economie/actualite-economique/la-mondialisation-aide-a-sortir-de-la-pauvrete_214649.html>

DEFOURNY, J.; DEVELTERE, P.; FONTENEAU, B. *L'économie sociale au nord et au sud*. 1999. De boeck. 78 s. Dostupný z WWW: <http://books.google.cz/books?id=mMYZISFU2xUC&printsec=frontcover&dq=%C3%A9conomie+sociale+au+nord+et+au+sud&source=bl&ots=8PYz60vtVW&sig=XAYr8y39mAZR0pwmsHm0cSQn6M&hl=cs&ei=q5ebS_PqPJGMmWP_d2fCw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CAYQ6AEwAA#v=onepage&q=&f=false> ISBN 2-8041-3127-0

Facts and figures on the fair trade sector in 14 European countries. 1995. Maastricht EFTA. 39 s. Dostupný z WWW: <<http://www.european-fair-trade-association.org/efta/Doc/FT-E-1995.pdf>>

FRAŇKOVÁ, Š. *Fair Trade v praxi. Případová studie producentů kávy zapojených do Fair Trade v Kolumbii*. Výzkumná zpráva ze studentského projektu FSS MU. 2007. Dostupný z WWW: <http://www.fairtrade.cz/upload/sarka-Frankova_FairTradevKolumbii.pdf>

FTAO. *Fair Trade EU demands 2009-2014*. 2 s. Dostupný z WWW: <http://www.fairtrade-advocacy.org/images/stories/FTAO_EU_DEMANDS_FINAL_EN.pdf>

GATT. [online] 20. 12. 2002 převzato z: Sdružení obrany spotřebitelů [cit. 12. 12.2009] Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/pravni-prostredi-celni-problematika/vseobecna-dohoda-o-clech-a-obchodu-gatt/1000487/4819/>>

HEJKRLÍK, J. *Fair Trade : Spravedlivý obchod v České republice*. 2004. Asociace pro Fairtrade. 20 s. Dostupný z WWW: <<http://fairtrade-asociace.cz/upload/brozura.pdf>>

- HUART, M. d' et al. *Le commerce équitable en Belgique: Quelles pistes de reconnaissance officielle?*. 2005. CAP conseil sprl. 66 s. Dostupný z WWW: <www.befair.be/site/download.cfm?SAVE=1060&LG=3>
- KRIER, J.-M. *Fair trade 2007: new facts and figures from an ongoing success story*. 2007. Dutch Assitoation of Worldshops. 160 s. Dostupný z WWW: <<http://www.european-fair-trade-association.org/efta/Doc/FT-E-2007.pdf>>
- KRIER, J.-M. *Fair Trade in Europe 2001: Facts and figures on the Fair Trade sector in 18 European countries*. 2001. EFTA. 85 s. Dostupný z WWW: <<http://www.european-fair-trade-association.org/efta/Doc/FT-E-2001.pdf>>
- LEBEDA. *Světový obchod*. [online] 22.12.2008. [cit. 12.12.2009]. Dostupný z WWW: <http://www.rozvojovka.cz/svetovy-obchod_226_20.htm>
- La réglementation du commerce équitable*. [online] [cit. 8. 4. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.artisansdumonde.org/legislation-commerceequitable.htm#textesOSEDE BONNES BASES>>
- Le marché et le consommateur équitable*. [online] [cit. 5. 4. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.lequitable.fr/marche.html>>
- Législation sur le commerce équitable*, [online] 30 septembre 2005. [cit. 8. 4. 2010] Dostupné z WWW: <<http://www.artisansdumonde.org/actualite/pdf/communique-legislation-300905.pdf>>
- Les principaux acteurs du commerce équitable se retirent du groupe de travail "Commerce équitable" de l'AFNOR*. [online] [cit. 8. 4. 2010]. Dostupný z WWW: <http://www.artisansdumonde.org/actualite/pdf/cp_fsp060204.pdf>
- Loi n°2005-882 du 2 août 2005 en faveur des petites et moyennes entreprises*. NOR: PMEX0500079L. Version consolidée au 01 janvier 2009. Dostupný z WWW: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006052103&dateTexte=20100410>>
- MADDISON, A. *The world economy : historical statistics*. 2006. OECD. 656 s., Dostupný z WWW: <<http://books.google.cz/books?id=YeoEiNLtrLsC&printsec=frontcover&dq=maddison&cd=1#v=onepage&q=&f=false>> ISBN 92-64-02261-94
- Maîtriser la mondialisation: Le commerce mondial et l'Union Européenne*. 2003. Office des publications officielles des Communautés européennes. 28 s. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/37/fr.pdf>> ISBN 92-894-4715-X
- Ministerská jednání o Rozvojovém programu z Dauhá skončila neúspěchem*. [online] 6.8.2008. [cit. 8.2.2010] Dostupný z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument48275.html>>
- New EU Action Plan on Agricultural Commodities, Dependence and Poverty and a specific action for cotton*. 2004. European Comission. 17 s., Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/development/body/publications/docs/brochure_agriculture_cotton_en.pdf> ISBN 92-894-7641-9>
- PETRŮ, I. *Evropské právo II*, (přednáška). České Budějovice. 7. 5. 2009.

- PLJASKOVOVÁ, K. *Základní informace o WTO*. 2009. Asociace pro mezinárodní otázky AMO. 14 s. Dostupný z WWW: <http://www.studentsummit.cz/data/1258395647217BGR_WTO_Info.pdf>
- POOS, S. *Le commerce équitable en 2009*. 2009. Trade for Development center. 123 s. Dostupný z WWW: <www.befair.be/site/download.cfm?SAVE=19688&LG=2>
- Rapport sur le commerce équitable*. 1998. Výbor pro rozvoj a spolupráci. Dostupný z WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A4-1998-0198+0+DOC+XML+V0//EN>>
- SCHUTTER, R. *Les enjeux du commerce mondial*. 2001. Dostupný z WWW: <<http://www.european-fair-trade-association.org/efta/Doc/yb01-fr.pdf>>
- Smlouva Asociace a FLO !!!* [online] 23. 11. 2009. [cit. 5. 4. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://fairtrade-asociace.cz/site/cs/notice/16>>
- Spotřeba výrobků Fair Trade v České republice: 41 milionů v roce 2008*. [online] 18. 6. 2009. [cit. 5. 4. 2010]. Dostupné z WWW: <http://fairtrade-asociace.cz/upload/tiskovky/TZ_Spotreba%20vyrobku%20Fair%20Trade%20v%20CR2008.pdf>
- Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru – *Příspěvek k udržitelnému rozvoji: Role spravedlivého obchodu a nevládních koncepcí záruk udržitelnosti v souvislosti s obchodem*. KOM(2009) 215 v konečném znění. 20.1. 2010. Dostupný z WWW: <http://eescopinions.eesc.europa.eu/EESCOpinionDocument.aspx?identifrier=ces\rex\rex288\ces108-2010_ac.doc&language=CS>
- Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu *Potraviny Fair Trade: samoregulace nebo právní úprava? (stanovisko z vlastní iniciativy)*. 23.12.2009. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:318:0029:0034:CS:PDF>>
- Stanovisko Výboru regionů. *Příspěvek k udržitelnému rozvoji: role spravedlivého obchodu a nevládních koncepcí záruk udržitelnosti v souvislosti s obchodem*. 10.-11.2. 2010, Dostupný z WWW: <http://coropinions.cor.europa.eu/COROpinionDocument.aspx?identifrier=cdr\relex-iv\dossiers\relex-iv-026\cdr214-2009_fin_ac.doc&language=CS>
- Světová obchodní organizace*. [online] 27.12.2002. [cit. 14.12.2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/pravni-prostredi-celni-problematika/svetova-obchodni-organizace-wto/1000487/4829/>>
- ŠPAČKOVÁ, Š.; CHMELAR, P. a kol. *Informační manuál o Fair Trade*. 2006. Společnost pro Fair Trade a rozvojové vzdělávání. 34 s. Dostupný z WWW: <http://www.fairtrade.cz/upload/pavelch-info_manual.pdf>
- Usnesení Evropského parlamentu o Spravedlivém obchodu a rozvoji (2005/2245(INI))*, konečné znění. 6. 7. 2006. Štrasburk. Dostupný z WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0320+0+DOC+XML+V0//CS>>
- VB: Obrat s fair trade dosáhl 800 milionů liber*. [online] převzato z internetové stránky Fairtrade Foundation. [cit. 5.4.2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.bio-info.cz/zpravy/vb-obrat-s-fair-trade-dosahl-800-milionu-liber>>

VOLEK, S. *Ropná krize v roce 1973*. [online] 8.11. 2002. [cit. 12.12.2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.penize.cz/15178-ropna-krize-v-roce-1973>>

What is a Fairtrade town?. [on line] [cit. 5.4.2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.fairtradetowns.org/about/what-is-a-fairtrade-town/>>

WORLD BANK. *Mondialisation, développement et pauvreté*. 2002. Edition ESKA. 210 s. Dostupný z WWW: <http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2007/05/10/000090341_20070510101457/Rendered/PDF/235910FRENCH0G17472103851901PUBLIC1.pdf> ISBN 2-7472-0385-9,

Zpráva o 'Fair Trade' od Evropské Komise pro Evropskou Radu Brusel. 29. 11. 1999 [COM(1999) 619 final] Dostupný z WWW: <http://www.fairtrade.cz/upload/pavelch-zprava_komise.pdf>

Zahraniční obchod. portál Evropské unie [online] [cit. 20.3.2010]. Dostupný z WWW: <http://europa.eu/pol/comm/index_cs.htm>

60 Years of Fair Trade. 2006 IFAT. 5 s. Dostupný z WWW: <http://www.rozvojovka.cz/svetovy-obchod_226_20.htm>

Přílohy

- **Council Conclusions on Policy Coherence for Development** , listopad 2009 - členské státy poukázaly na Fair Trade jako na ukázkový případ propojení obchodní a rozvojové politiky
- **Conclusion from the Consultation on Agricultural Product Quality**, 2009

Dokumenty o programu Aid for Trade:

- **Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States Meeting within the Council on EU Strategy on Aid for Trade**, říjen 2007, [13070/07]
- **Conclusions of the Council on Aid for Trade**, květen 2007, [9555/07]
- **Report from the European parliament on the EU's Aid for Trade**, březen 2007, [A6-0088/2007]

Dokumenty zmiňující podporu Fair Trade a označující ho za důležitý pro redukci chudoby a trvale udržitelný rozvoj z r. 2007

- **Sdělení Komise – „Towards an EU Aid for Trade Strategy“**, duben 2007, Com (2007) 163 final
- **Communication Petersbergsdělení o „European Development Policy“**, březen 2007
- **The Africa-EU Strategic Partnership: A joint Africa-EU Strategy**, 2007 - všechny tyto tři **Rezoluce Rady o „Renewed EU Sustainable Development Strategy“**, červen 2006, [10117/06] – výzva k akcím členských států na podporu zvyšování povědomí mimo jiné i o Fair Trade
- **Názor Evropského hospodářského a sociálního výboru o „ Ethical Trade and Consumer Assurance Schemes“**, říjen 2005, REX/196 - CESE 1257/2005
- **Sdělení Komise o „Policy Coherence for Development“** , kde se EU zavazuje k další podpoře Fair Trade jako nástroje pro snížení chudoby a pro trvale udržitelný rozvoj“(oddíl 3.6 sdělení), duben 2005, COM (2005)134 final

- **Sdělení Komise o „Agricultural Commodity Chains, Dependence and Poverty - A proposal for an EU Action Plan“** – Evropská unie zde navrhuje, aby více podporovala akce na zvyšování povědomí veřejnosti o Fair Trade, etickém obchodě, aj. ,únor 2004, COM/2004/0089
- **Sdělení Komise o „obchodu a rozvoji“** – „ EU chce pokračovat v rozvoji Fair Trade a obchodě se zbožím šetrným k životnímu prostředí a organickými produkty zejména z rozvojových zemí“, str. 21, září 2002, COM(2002)513 final
- **Sdělení Komise o „společenské odpovědnosti firem“**, ve které Komise vítá existenci nové společné značky Fair Trade zavedené FLO a vyjadřuje podporu na další rozvoj Fair Trade a etického obchodu(str. 15), červenec 2002 COM(2002)347 final
- **Sdělení Komise o „ promoting core labour standards and improving social governance in the context of globalization“** červenec 2001, COM(2001)416 final
- **Zelená kniha** s podtitulem „Promoting a European Framework for Corporate Social Responsibility“ červenec 2001, COM(2001)366 final, - Evropská unie tak vytvořila první definici CRS, která se týká dobrovolného integrování sociálních a environmentálních hledisek do každodenních firemních operací
- **Nařízení 2000/36/EC Evropského Parlamentu a Rady** z června 2000, ve které se upravují standardy na výrobu čokolády % určením poměru kakaa, čímž dali podnět k podpoře Fair Trade výrobků
- **Rezoluce Evropského Parlamentu o banánech**, 1997, kde Parlament projevil žádost, aby Komise usnadnila přístupu na trh EU novým obchodníkům s banány, jejichž produkce spadá pod Fair Trade obchodování
- **Postoj Evropského hospodářského a sociálního výboru k „systému evropských Fair Trade značek“**, 1996, v němž uvítal rozvoj certifikace

v Evropské unii a vyzval Komisi, aby vytvořila rozpočtový program na podporu Fair Trade iniciativ

- **Memorandum Evropské Komise o „alternativním obchodu“**, 1994, ve kterém Komise vyjadřuje svou podporu konceptu Fair Trade a navrhla vytvoření Evropské pracovní skupiny pro Fair Trade